БУХЫ ОРОНУУДАЙ НРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган.

41-дэхи жэлээ гарана. № 159 (10527) | 1964 оной июлиин 7, вторник | Сэн 2 мүнгэн

ХАЛУУН ХАҺА

...еспубликымнай колхоз, сов...дта хониной нооһо хайшалха ...н хаһа үнгэржэ байна. Улаан-... нооһо угаадаг фабрикада ...дэ үйлэдбэриин эгээл харюу-...тай үе эхилэнхэй.

...дондо жэлэй ноябрь соо ...алгада тушаагдаһан тус ...ика текстильнэ промышлен-...ыа шухала хэрэгтэй нооһо ...лэдэг, угаадаг юм. Эндэ ган-...республикымнай колхоз, сов-...дһаа бэшэ, харин Шэтын ...стьһоо, Приморско хизаарһаа ...ной нооһон ерэжэ байна. ...өө эндэ автомашинаар, ту-...замаар нооһон үдэр бүхэндэ ...жа, шанарайнгаа талаар ил-...н, сэбэрлэгдэн угаагдажа ...ээ.

Республикымнай шэнэ предприятинуудай нэгэн тус фабрикын коллектив нооһо тушаан абаха кампанида эртээнһээ бэлдээ. Эндэ асарагдаһан нооһо шанарайнь талаар зүбөөр тодорхойлжо, тушаан абахын тула тусхай мэргэжэлтэй, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэдтэй байха хэрэгтэй. Тиимэһээ фабрикын хүдэлмэришэд үйлэдбэриин тусхай һуралсалда хабаадалсаа. Мүнөө эндэ мастераар ажаллажа байһан Т. К. Мурзин, Н. Н. Худяков, Г. И. Киселев ондоо фабрикада ошожо һуралсаһан, тусхай бэлэдхэлтэй болоһон байгаа. Тэрэнэй хүтэлбэри доро үбэл, хабартаа үйлэдбэриин һуралсал эмхидхэгдээд, нооһоной классировщик, сортировщигууд бэлдэгдэһэн юм. Мүн ондоо предприятиһаа, нооһо угаадаг Борско фабрикаһаа ерэһэн сортировщигууд К. С. Черняева, М. Н. Рыбкина, А. И. Шорохова болон бусад өөһэдынгөө дүй дүршэлдэ һая хүдэлжэ эхилһэн фабрикын хүдэлмэришэдые һургана.

Эдэ үдэрнүүдтэ фабрикада Шэтын областьһоо, Хориин, Зэдын, Хяагтын үйлэдбэриин управленинүүдэй колхоз, совхозуудһаа ехэ нооһон абтаа. Фабрика 1.500 тонно нооһо тушаажа абаад, сэбэрлэхэ, угааха түсэбтэй. Тэрэнэй 500 тонно гараниинь тушаагдажа абтанхай. Шанараараа илгагдаһан нооһон классировкын цехһээ сортировочно цехтэ тушаагдажа, эндээ сортолон илгагдадаг. Тиигэһэнэй һүүлээр бункерта хэгдэжэ, нэгэдэхи дабхарта байдаг нооһо угаан хатаадаг цехтэ дамжуулагдана.

— Энэ зундаа ганса нарин, нарибтар һайн шанартай нооһон тушаагдажа байнал даа,—гэжэ ахалагша мастер Никита Николаевич Худяков хөөрэнэ.

Абтаһан энэ нооһон зүбөөр шэлэн илгажа, сэбэрлэн угаажа, хатааһанай һүүлээр нарин сэмбын фабрикада тушаагдаха. Ажал хэрэгээрээ алдаршажа ябаһан тус фабрикынхидай энэ нооһоор һайн шанартай, үнгэ бүриин нооһон бүд нэхэн гаргаха байһаарнь омогорхоно.

Шэтын областьһоо ерэһэн хэдэн вагон нооһон эндэ абтажа, шанарайнгаа талаар муу бэшэ сэгнэлтэдэ хүртөө. Эдэ үдэрнүүдтэ фабрикын хүдэлмэришэд түмэр замаар асарагдаһан нооһо саг соонь тушаан абажа, хатаан сэбэрлэхын тула хамаг хүсэеэ гаргана.

Цех, бригадануудай хоорондо социалис мүрысөөн дэлгэржэ эхилээ. Ажалай үндэр бүтээсэ түйлаһан түрүүшүүл хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэнэ.

Зураг дээрэ: 1. Фабрикада абтаһан нооһоной шанар тодорхойлдог мэргэжэлтэ В. Я. Казанцев, нооһо тушаажа абадаг Т. Головкина хоёр тушаагдаһан нооһоной бүридхэл хэжэ байна. 2. Фабрикын склад соо.

П. БУРМАКИН.
Авторай фото.

АЛЖИРАЙ АРАДТА ҮНЭН ЗҮРХЭНЭЙ АМАРШАЛГА

Бэеэ даанхай гүрэнтэй болоһон үдэр, мүн национальна сүлөөрэлгын фронтын (ФНО) партиин байгуулагдаһан үдэр тэмдэглэхэ һайндэртэй дашарамдуулан, нүхэд Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болоод бүхы совет арадай үмэнэһөө аха дүү алжир арад зониие үнэн зүрхэнһөө амаршалба.

Бэеэ даанхай Алжир гүрэнэй тогтоһонһоо хойшо хоёр жэл соо тус республикын ажалшад национальна сүлөөрэлгын партиин хүтэлбэри доро ябажа, дайн сэрэгээр һандаргагдаһан ажахыгаа һэргээн бодхоохо болон хүгжөөхэ, оронойнгоо политическэ, мүн экономическа талаараа бэеэ даанхай байлгые бэхижүүлхэ, өөһэдынгөө ажабайдал шэнэ социалис үндэһэ һуури дээрэ шэнэдхэн байгуулха хэрэгтэ нилээд ехэ амжалта түйлаа гэжэ Алжирай президент, ФНО партиин генеральна секретарь Ахмед Бен Беллада эльгээһэн амаршалга соо хэлэгдэнэ.

Манай оронуудай болон партинуудай хоорондохи аха дүү ёһоной хани харилсаан энээнһээ хойшодоошье амжалтатайгаарнье хүгжэхэ байһандань найданабди гэжэ телеграмма соо хэлэгдэнэ.

Алжирта социалис общество байгуулха программаяа хүсэндэнь хүргэхын түлөө тэмсэлдэ шэнэ шэнэ ехэ амжалтануудые түйлахыень нүхэр Бен Беллада, Алжирай бүхы баатарлиг арадта, мүн тэрэнэй правительствада болон национальна сүлөөрэлгын фронтын партида нүхэд Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев хүсэһэн байха юм.

(ТАСС).

Н. С. ХРУЩЕВОЙ МАЛАВИИН ПРЕМЬЕР-МИНИСТРТЭ ЭЛЬГЭЭЬЭН ТЕЛЕГРАММА

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Малавиин премьер-министр Хестингс Банда гэгшэдэ амаршалгын телеграмма эльгээжэ, тэрээн соогоо тус ороной бэеэ даанхай гүрэнтэй болоһонойнь дашарамда, үнэн зүрхэнһөө амаршалба.

Малавиин бэеэ даанхай шэнэ гүрэнэй тогтоһон ушар хадаа танай ороной арадай, мүн Африкын арадуудай болон дэлхэйн бүхы түрүү үзэлтэ хүнүүдэй түйлаһан ехэ илалта гээшэ гэжэ Н. С. Хрущев бэшэнэ.

Совет правительство хадаа Малавиие бэеэ даанхай бүрин эрхэтэ гүрэн болобо гэжэ тоолоод, тэрээнтэй дипломатическа харилсаа тогтоожо, элшэн сайдуудые андалдан абалсахаар бэлэн байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ гээд Н. С. Хрущев мэдээсэнэ.

Африка түби дээрэ, мүн бүхы дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ колонизаторнуудай богоолшолдог нэгэшье арадай үлэхэгүй сагынь дүтэ болоод байһандань Советскэ правительствые толгойлогшо лаб найдажа байһанаа мэдүүлнэ.

(ТАСС).

Москвагаа мэдээнэй

Н. С. Хрущев Эхэ ...ондоо бусажа ерээ

...АЛТИЙСК, (Калининградска... ...сть), июлиин 5. (ТАСС-ай ...).

...кандинавиин оронуудта албаа... ...хэрэгээр айлшалан ошоһо... ...гоо һүүлээр, СССР-эй Ми... ...рнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ ... Хрущев болон тэрээнтэй хам... ...алсаһан хүнүүд «Башкири» ...оходоор мүнөөдэр эндэ ерэбэ.

...алтиин далайн гаваньда Совет... правительствые толгойлогшын ... далайн шадар амаржа бай... СССР-эй Оборонын Министр, ...тскэ Союзай Маршал Р. Я. Ма...овский, КНСС-эй Калинингра... обкомой нэгэдэхи секретарь ... Коновалов, ажалшадай депу...удай областной Соведэй гүй...омой түрүүлэгшэ Я. А. Пру...ский, Улаан тугта Балтиин да... ...флодые командалагша адми... А. Е. Орёл, Балтиин далай ша... ...и сэрэгэй округой сэрэгүүдые ...ндалагша генерал-полковник ... Хетагуров, Калининградай ...стиин ажалшад угтаһан байна.

...алтийскда ойро зуура байһа... ...таа һүүлээр, Н. С. Хрущев ... тэрээнтэй хамта ябалсаһан ...нүүд тусхай поездоор Москва ...ябо.

А. И. МИКОЯН АФГАНИСТАНДА

...АБУЛ, июлиин 4. (ТАСС). ...Р-эй Министрнүүдэй Соведэй ...үүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо ... Микоян болон тэрээнтэй хам...ябалсаһан хүнүүд мүнөөдэр Ка... ерэбэ.

...ССР-эй Верховно ...оведэй Президиумдэ

...квагай ССР-эй совнархозой Ке... ...ска химическэ комбинадта серно... ...та болон минеральна үтэгжүүл... ...гаха үйлэдбэриие барижа, ашаг... ...да үгэхэ талаар амжалта түйла... ...нь түлөө тусгаар шалгарһан 10 ...эришэд, инженер, техникүүд бо... ...лоа хаагшадые СССР-эй Верхов... ...ведэй Президиум 1964 оной ию... ... 3-да Указ гаргажа, орденууд бо... медальнуудаар шагнаа.

...твагай ССР-эй Барилгын минис... ...ын технологическа түхеэрэлгэ... ...е болон металлоконструкцинуу... ...абсарха талаар трестын 72-дохи ...ралгын управлениин слесарь... ...ргагша И. И. Мешкус, Лит... ... ССР-эй Барилгын ми... ...ерствын Кедайнска барилгын уп... ...ениин бригадир Е. Л. Шкелиова... ...нэй орденуудаар шагнагдаа.

...алай Улаан тугай ордоноор 7 ... «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор— ... «Ажалай габьяагай түлөө» меда... ...—10, «Ажалдаа шалгарһанай ...» медаляар 11 хүн шагнагдаһан ...

...ССР-эй Верховно Соведэй ведо... ...нуудта» тус Указ толилогдохо

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ БУРЯАДАЙ АССР-эй ҺУРГУУЛИИН ГАБЬЯАТА БАГША ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Арад зониие гэгээрүүлхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө **Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо гэбэл:

1. **Ажеев** Дмитрий Петровичто—Улаан-Үдэ городой ажалшадай депутадуудай Советскэ районой Соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша.
2. **Афанасьева** Вера Павловнада—Улаан-Үдэ городой № 3 һургуулиин эхин классуудай һуралсалай талые даагша.
3. **Афанасьев** Иван Степановичта—Улаан-Үдын багшанарай училищиин һуралсалай талые даагша.
4. **Белых** Виктор Васильевичта—Улаан-Үдэ городой № 2 дунда һургуулиин багша.
5. **Викулов** Евгений Федоровичто—Улаан-Үдэ городой № 6 эхин һургуулиие даагша.
6. **Дамчеева** Долгор Дамчеевнада—Захааминай аймагай Санагын дунда һургуулиин багша.
7. **Динисенко** Анна Филипповнада—Баунтын аймагай Уакитска найман жэлэй һургуулиин директор.
8. **Жалсанов** Шойжи-Нима Занаевичта—Захааминай аймагай Шара-Азаргын эхин һургуулиие даагша.
9. **Качин** Андрей Афанасьевичта—Прибайкальска промышленна районой Сэлэнгын дунда һургуулиин директор.
10. **Лаврентьев** Даниил Васильевичта—Захааминай аймагай Цахирай интернат-һургуулиин директор.
11. **Миткеева** Анна Андреевнада—Түнхэнэй аймагай Түнхэнэй дунда һургуулиин багша.
12. **Михеев** Василий Афанасьевичта—Хориин аймагай Хэжэнгын хүдөөгэй залуушуулай үдэшын һургуулиин директор.
13. **Назимова** Александра Андрияновнада—Хяагтын аймагай Шараголой найман жэлэй һургуулиин багша.
14. **Очиров** Доржо Рабдановичта—Хяагтын аймагай Загастайн дунда һургуулиин багша.
15. **Поломошных** Зоя Филипповнада—Зэдын аймагай Торнин дунда һургуулиин багша.
16. **Суворова** Таисия Ивановнада—Прибайкальска промышленна районой Каменскын найман жэлэй һургуулиин багша.
17. **Суровцев** Владимир Ивановичта—Галуута нуурай ажалшадай депутадуудай горсоведэй Наушкын дунда һургуулиин ажал зааха һуралсалай талые даагша.
18. **Тапханаева** Надежда Иосифовнада—Мухар-Шэбэрэй аймагай Суулгын дунда һургуулиин багша.
19. **Таушканова** Антонина Павловнада—Яруунын аймагай Нарһатын дунда һургуулиин эхин классуудай һуралсалай талые даагша.
20. **Туговикова** Прасковья Семёновнада—Яруунын аймагай Нарһатын дунда һургуулиин багша.
21. **Хорёнова** Мария Прохоровнада—Хойто-Байгалай аймагай Нижне-Ангарскын дунда һургуулиин һуралсалай талые даагша.
22. **Хулугурова** Степанида Андреевнада—Улаан-Үдын аймагай Хуушан-Онохойн эхин һургуулиие даагша.
23. **Шестакова** Наталья Лукиничнада—Кабанскын аймагай Оймором дунда һургуулиин багша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ хото. Соведүүдэй Байшан.
1964 оной июлиин 6.

ЯРУУНЫНХИДАЙ ҮҮСХЭЛЭЭР

техникын хүсөөр

Зохихо бүхы хэмжээнүүдые абажа, сабшалангайнгаа ургаса урдынхиһаа улам дээшэлүүлхэ тухай Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин Кировэй нэрэмжэтэ колхозойхид тодорхойгоор зүбшэһэн, арга боломжоёо тооложо үзэһэн байна. Нэн түрүүндэ уһалжа боломоор бүхы газараа дууһан уһалха зорилго табяа. Тиигэжэ 1.300 гектар сабшалан хаһа саг соонь һайса уһалагдаа һэн. Зарим газартань наг шэбхэнье гаргагдаһан байна.

Колхозой дүршэлтэй шадамар луговодуудай оролдолгын ашаар сабшалангай үбһэ ногоон урда урдынхиһаа ургасатай һайн. Гектар бүриин дунда зэргээр 10 центнер, эрхим ногоотой газарһаан 20 центнер хүрэтэр үбһэн абтахаар хараалагдана.

Нийтынгээ малда жэл хахадай туршада хүрэхөөр бүдүүн тэжээл бэлэдхэхэ гэһэн яруунынхидай үүсхэлые колхозой гэшүүд халуунаар дэмжэбэ. Тиигээд нёдондонойхиһоо 5 мянган центнерээр ехэ үбһэ абахаар шиидэбэ.

Сабшажа боломоор газараа дууһан сабшахын, тэбэришье үбһэ гээхэгүйн түлөө бүхы колхознигууд үбһэ хуряалгада хубитаяа оруулха гэлсээ. Колхоздо хамтадаа 8 звено эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнэй нэгэниинь үбһэ сабшаха, тармаха, сомоохо, һурилхэ хүдэлмэри дууһан оньһото машинын хүсөөр хэхэ байна.

Тракторна, морин косилкануудай болон бусад машина хэрэгсэлнүүдэй үдэрэй нормо тодорхойлон зохёогдонхой. Мүн үбһэ хуряалгада хабаадаһан хүнүүдтэ сабшагдаһан үбһэнэй 10 процентые түлбэри болгон үгэхэ.

Г. ДОРЖИЕВ.

ХҮН БҮХЭН УРМАТАЙ

БАРГАЖАН. **(Телефоноор абтаба).** Үбһэ тэжээл ехээр бэлдэжэ абаха гэһэн яруунынхидай жэшээгээр ажаллажа, энэ жэлдэ адууһа маллаа үбэлжэлгын үедэ бардам хүрэхөөр тэжээл бэлэдхэхэ зорилго манай колхозой ажалшад табинхай.

Мүнөө жэлдэ үбһэ хуряалгын үедэ 26 звено хүдэлхэ юм. Звенонуудые даагшаар дүршэлтэй хүнүүд томилогдожо, даалгабари үгтэнхэй. Һаяын үдэрнүүдтэ гар хажууршад сабшалан дээрээ гаранхай.

Хэрбээ манай барханайхид хүдэлмэреэ бүтээсэ ехэтэйгээр эмхидхэбэл, таби мянган центнер бүдүүн тэжээл бэлдэн абаха аргатай юм. Энэмнай нёдондонойхиһоо 10 мянган центнерээр ехэ болоно. Урдаа табиһан зорилгоёо бэелүүлхын тулада хүн бүхэн оролдосо үүсхэлээ гарган ажаллахань бии.

Үбһэнэй хаһада һургуулиин һурагшад нютагаймнай интеллигентнэр ажаллажа, колхоздоо туһа хүргэхөөр шиидэнхэй. Мүн колхозоймнай правлени, партийна организаци ажалдаа шалгарһан, эдэбхитэйгээр хабаадаһан хүнүүдтэ ажалай нэмэлтэ түлбэри болгон мүнгэн түлөөһэ үгэхөөр хараалаа. Энээндэнь колхозник бүхэн урмашанхай. Хүн бүхэн шадаал һаа, үбһэ тэжээл ехээр абахые оролдохонь ха юм.

О. РАДНАЕВ,
Баргажанай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.

БУРТАГ ҮБҺЭН БАЙХАГҮЙ

ХЯАГТА. Эндэхи Пограничнa совхозой механизаторнууд тарилгаяа богони болзор соо үнгэргөө һэн. Газарынь һайнаар элдүүрилэгдэжэ, шииг нойто ехэтэй байһан дээрэһээ хаа хаанагүй ургасань жэгдэрэн гаранхай. Мүнөө ургаса харууһалгын үе ороод, энэ хүдэлмэринь эмхитэйгээр үнгэрэгдэжэ байна.

Совхозой тракторно-тарян ажалай нэгэ бригадые БурАССР-эй габьяата агроном Нина Осиповна Кудинова даажа байдаг. Тэрэ иигэжэ хөөрэнэ:

—Мүнөө жэлдэ таряалангай гараса һайн. Тэрэнэйнгээ ургасые саг соонь харууһалжа шадабал, баян ургаса абахабди. Илангаяа һүүлэй үдэрнүүдтэ хура бороо орожо, полинууд дээрэмнай буртаг үбһэн ургажа эхилэнхэй. Тэрэниие үгы хэхын тулада кукурузашад ехэ оролдолго гаргана. Юрий Клочихинай хүтэлбэрилдэг звено полинууд дээрээ зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ байна.

Мүн эндэхи кукурузашан Иннокентий Черепанов, Николай Главинский гэгшэд 300 гектарта кукуруза таряад, ургасыень хэдэ дахин борнойлжо, буртаг үбһэнһөөнь һалгааһанайнгаа удаа зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ оронхой. Эдэнэр га бүриһөө 400—500 центнер кукурузын ногоон эшэ набшаһа хуряаха хүсэлтэй юм.

А. СУРМАЧ.

Узбекистанай уһалагдадаг газар дээрэ орооһо таряан элбэгээр ургаа. Янгиюльскэ үйлэдбэриин управлениин Свердловой нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд шэниисэеэ хадажа эхилээ. Ургасань үзэгдөөгүй һайн. Жэшээнь, Ахмат Усмановай бригадада гектарай 50 центнер таряан абтана. Зураг дээрэ: Ахмат Усмановай бригада тариһан шэниисэеэ хадажа байна. Наада захада А. Усманов (зүүн гарһаа), мүн тэрэ колхозой агроном Р. Рахматов. (АПН).

Хүмүүжүүлгын асуудалаар ехэ хуралдаан

Республикын бүхы газар нютагуудһаа—Аха Түнхэнһөө, Захаамин Зэдэһээ, Яруунa Хориһоо, Хурамхаан Баргажанһаа, Хяагта Сэлэнгэһээ багшанар, нийтын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд үсэгэлдэр Буряадай оперо, балетэй театрта суглараба. Багшанарай олониитэ эдэбхитэдэй съездэдэ хамтадаа 738 делегат хабаадана. Ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүхы шадабари мэргэжэлээ, сэдьхэл зүрхэнэйнгөө дүлэтэ сохисые дууһан зорюулжа ябаһан буурал толгойтой багшанарай багшанар, мэнэ һаяхан дээдэ һургуули дүүргэһэн залуу багшанар эндэ ерэнхэй. Эдэнэй олонойнь үбсүүндэ ромбын түхэлтэй значогууд, эдэнэй олониинь РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй һургуулинуудай габьяата багшын нэрэ зэргэтэйшүүл юм. Үхибүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хүсэ шадалаа зорюулдаг олониитын түлөөлэгшэд-эдэбхитэд энэ съездэдэ хабаадалсана.

Багшанарай, олониитэ эдэбхитэдэй V съездэдэ хүршэ областьнуудһаа ерэһэн айлшад эндэ бии. Яхадай АССР-эй гэгээрэлэй министр нүхэр **Шарин** түрүүтэй Яхадай республикын делегаци, Шэтын областиин арадай гэгээрэлэй таһагые даагшын орлогшо нүхэр **Арзамасов**, Агын Буряадай национальна округой окрОНО-е даагша нүхэр **Номогонов**, Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын округой окрОНО-е даагша нүхэр **Бугдаев** түрүүтэй делегацинууд тус съездын хүдэлмэридэ хабаадалсана.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **В. А. Сахьянов** хуряангы үгэ хэлэжэ, съезд нээбэ.

Съездын президиум һунгаһанай һүүлээр, нүхэр Н. С. Хрущев түрүүтэй партиин Центральна Комитедэй Президиумэй гэшүүдые Хүндэтэ президиумдэ һунгаха гэһэн дурадхалые делегадууд нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

Съездын зүбшэхэ зүйлнүүдые, хүдэлхэ саг зүбшэжэ баталһанай удаа эдир пионернүүд горно барабаануудаа дуугаруулан, амаршалхаяа орожо ерэбэ.

Түрүүшын асуудалаар КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр үхибүүдые, залуушуулые коммунис үзэлөөр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ гэр бүлын, олониитын үүргэ дээшэлүүлхэ тухай партиин обкомой секретарь нүхэр **Д-Н. Т. Раднаев** элидхэл хэбэ.

Удаань һурагшадые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ һургуулиин үүргэ дээшэлүүлхэ тухай республикын гэгээрэлэй министр нүхэр **С. Г. Дугаров**, республикын һургуулинуудта пионерэй, комсомолой хүдэлмэри улам һайжаруулха хэмжээнүүд тухай ВЛКСМ-эй обкомой секретарь нүхэр **И. Е. Григорьев**, һурагшадые эстетическэ талаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ соёлой, творческо организацинуудай хабаадаха үүргэ тухай культурын министр нүхэр **Д. З. Жалсараев** элидхэл хэбэ.

Элидхэлнүүдэй һүүлээр үгэ хэлэлгэн эхилээ.

Улаан-Үдын горОНО-е даагша нүхэр **Бурлаков**, Забайкальска модоной баазын директор нүхэр **Пронюк**, багшанарай институдай проректор, багшанарай бүлгэмэй Буряадтахи отделениин түрүүлэгшэ нүхэр **Мангадаев**, Загастайн дунда һургуулиин директор нүхэр **Нехуров**, Мухар-Шэбэрэй аймгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша нүхэр **Фалилеев**, Хандагатайн леспромхозой директорэй орлогшо нүхэр **Дондуков**, Закаменск городой гэр бүлынхидэй комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр **Ступак** гэгшэд үгэ хэлээ.

Шэтын облОНО-е даагшын орлогшо нүхэр **Арзамасов**, Яхадай АССР-эй гэгээрэлэй министр нүхэр **Шарин** гэгшэд съездын делегадуудые амаршалба.

АХА ДҮҮ АРАДУУДАЙ ХООРОНДОХИ ХАНИ ХАРИЛСААЕ БЭХИЖҮҮЛХЭ

...Советскэ Союзай болон Корейн Арадай-Демок...ратическа Республикын хоорондохи хани бари...н, суг ажаллалга болон харилсан туһалалса... тухай 1961 оной июлиин 6-да баталагдаһан ...оор хадаа совет болон корей арадуудай хоо...ндохи хани барисаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ шу...а хубита боложо ороһон юм. Мүнөө совет ...нийтэ энэ договорой баталагдаһаар гурбан жэ...л ой тэмдэглэжэ байнхай. Тус договор хоёр ...онойнгоо хоорондо тогтоод байһан тон нягта ...ни барисаа болон харилсаануудые документ ...ложо үгөө һэн. Тэрэмнай корей арадай энхэ ...байһанаар зохёон байгуулха ажал хэхэ бата ...дүүлгэ, социализм байгуулха замаар тэрэнэй амжалтатайгаар урагшаа дабшаха нүхэсэл боложо үгэнэ.

Советскэ Союзай болон Корейн хоорондохи хани харилсаанай эхилһээр үшөө хориншье жэл болоодүй байха юм. Теэд энээхэн богони болзор соо СССР болон КНДР-эй арадуудай ажабайдалда гайхамшагта ушаралнууд яһала болоһон байгаа. Совет оромнай арадай Корейтэй олон янзын хани харилсаае үргэдхэхэ гэжэ хододоо эрмэлзэдэг, арадай-демократическа гүрэн байгуулха, арадай ажахы хүгжөөхэ хэрэгтэнь тэндэхи арад зондо хэзээ бүхэндэ туһаламжа үзүүлһэн юм, мүн үзүүлһээршье байна.

Арадай Корейтэй мүнөө ямар хани харилсаатай байһан тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гадаадын экономическа хэлхээ холбоо барисаа байгуулха гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо А. Е. Петрушев ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрэжэ үгөө. Тиихэдээ Советскэ Союзай зүгһөө КНДР-тэ түлөөһэгүй туһаламжа үзүүлхын тулада тус ороной сэрэгэй һүүлээрхи экономикын һуури боложо үгэһэн хэдэн арбаад мүнөө сагай томо томо предприятинууд һэргээн бодхоогдоо гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Эдэ предприятинуудай дунда Ази доторoo томохон 700 мянган киловатт хүсэтэй Сунхунска ГЭС, жэл бүридэ 400 мянга гаран тонно азотно үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилэн гаргажа шадаха Хыннамын химическэ завод, орон доторoo томохон Ихеньянай бүд нэхэдэг комбинат болон, мүн бэшэшье олон предприятинууд болоно.

Үнгэрэгшэ намар Ихеньянда болоһон хэлсээнүүд хадаа бэе бэедээ ашагтай туһатай байхаар СССР-эй болон КНДР-эй хоорондохи экономическа хани харилсаае үргэдхэхэ тушаа хоёр талаһаа хүсэлэнтэй байһанаа гэршэлһэн юм гэжэ нүхэр Петрушев хэлээ. Мүнөө совет мэргэжэлтэд 600 мянган киловатт хүсэтэй Пукчанска тепловой электростанци бариха проект зохёожо байнхай. Баһа, Чонгдинска металлургическа завод үргэдхэгдэжэ, жэлдээ 1,8 миллион тонно булад хайлуулха аргатай болохо юм. Жэл соо 2 миллион тонно түүхэй нефть шанаржуулха завод баригдахаар хараалагдана.

Шэнэ ажабайдал байгуулха хэрэгтэ КНДР-эй ажалшадай түйлаһан амжалта хадаа социалис хани нэгэдэлэй оронуудай хоорондохи тон нягта экономическа хани харилсаан болон бэе бэедээ туһалалсалгын яһала ехэ аша үрэтэй байһаниие харууһан эли тодо жэшээнүүдэй нэгэн болоно. Социалис оронуудай өөһэдынгөө экономико хүгжөөхэ хэрэгтэ Советскэ Союзнай тэдэндэ али болохо техническэ туһаламжа үзүүлдэг, мүн үзүүлһээршье байна гэжэ А. Е. Петрушев хэлээ. СССР-эй туһаламжатайгаар эдэ оронуудта мүнөө 1220 томохон промышленна предприятинуудай болон бусад элдэб барилганууд хэгдэнэ. Тэдэнһээ 620 барилгань дүүрэжэ, ашаглалгада үгтөө.

Саашадаа экономикоёо дэбжээхэ, социализм байгуулха хэрэгтэ шэнэ шэнэ амжалта түйлахыень совет хүнүүд КНДР-эй ажалшадта үнэн зүрхэнһөө хүсэнэ. Мүн баһа өөрынгөө Эхэ орониие эбэй ёһоор нэгэдүүлжэ, бэеэ даанхай, нэгэдэмэл демократическа гүрэн байгуулха гэһэн корей арадай халуун һанал хүсэлөө түргэнөөр бэелүүлхыень хүсэнэ.

(ТАСС).

КПСС-эй Буряадай обкомой V пленум

АЖАХЫЕ ТУСХАЙ МЭРГЭЖЭЛТЭЙ БОЛГОХО ХЭРЭГ—ИНТЕНСИФИКАЦИИН ГОЛ ШАТА

Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ нүхэр К. Л. БАРЬЯДАЕВАЙ элидхэлһээ

Коммунизм үргэн, далайсатайгаар байгуулхын тулада КПСС-эй Центральна Комитет хүдөө ажахые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхын зорилгоор онсо шэнэ асуудалнуудые һүүлэй жэлнүүдтэ зүбшэһэн байна. Эдэ асуудалнууд КПСС-эй ЦК-гай декабриин болон февралиин Пленумууд дээрэ хэлсэгдэжэ, тодорхой хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан, хүдөө ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ партиин хараа шугам бэелүүлхэ зарим асуудалнууд тушаа КПСС-эй ЦК-гай Президиумдэ нүхэр Н. С. Хрущевой бэшэһэн бэшэг соо, 1964 оной февралиин 28-да Кремль соо үнгэргэгдэһэн зүблөөндэ хэһэн тэрэнэй элидхэл соо онсолон тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Партиин хараалһан хэмжээ ябуулганууды бэелүүлхын тулада областной партийна организаци ехэ хүдэлмэри ябуулжа, хүдөө ажахые түргэн шамдуугаар хүгжөөхэ асуудалнуудые яажа бэелүүлхэ байһан тухай зондо ойлгуулжа, бодото хэмжээ ябуулганууды хараалжа байнхай.

Эдэ түрүүшын амжалтанууд тухай хэлэхэ зуураа, элидхэлшэ нүхэр Барьядаев хүдөө ажахые түргэн хурдаар хүгжөөхэ шухала асуудалнуудые онсо тэмдэглэбэ. Мүнөө үедэ республика дотороо хүдөө ажахын ямараар хүгжэжэ байһан тухай тоогоо. Республикымнай хүдөө ажахын үйлэдбэри гол түлэб томодхогдоһон колхоз, совхозуудта эрхилэгдэнэ. Эдэ ажахынууд хүдөө ажахын бүхы продукциин 95 процентые үйлэдбэрилэн гаргажа байдаг.

Колхоз, совхозууд мүнөө үедэ голдуу мал ажал эрхилдэг болонхой. 1959—1963 онуудта бүхы абтаһан олзо доходой 76 процентнь мал ажалай продукци худалдалгаһаа ороһон байгаа.

Мал ажалай һалбаринуудта илангаяа хони олоор үсхэбэрилэгдэнэ. Хонидой олонхинь Зэдын, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Хориин болон Баргажанай үйлэдбэриин управлениинуудта үсхэбэрилэгдэдэг. Эндэхи ажахынуудаар бүхы хонидой 87 процентнь харуулагдадаг, бүхы ноһоной 83 процентнь, тиихэдэ 80 процент шахуу хониной мяхан абтадаг юм.

Эбэртэ бодо мал болон адуу морин республикымнай бүхы управлениинуудтэ үсхэбэрилэгдэнэ. Тиихэдэ Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта гахай олоор үсхэбэрилэгдэдэг болонхой. Тарияан ажал бүхы управлениинуудээр эрхилэгдэнэ. Тэндэһээ гол түлэб малай тэжээл ехээр бэлэдхэгдэжэ абтана гэшэ.

Һүүлэй хоёр жэл дотор ажахынуудай һалбаринуудые томодхохо, тусхай шэглэлтэй болгохо талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Улаан-Үдын управлениин ажахынуудта хартаабха болон овощ ехээр үргүүлагдадаг болонхой.

Энээнтэй хамта, элидхэлшэ хүдөө ажахые түргөөр, ашаг ехэтэйгээр хүгжөөхэ талаар мүнөө үеын байдал харуулхадаа, тон шухала зорилгонуудые табиба. Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэгжүүлхын тулада 1970 он болотор мяха болон тэрэнэй зүйлһөө хэгдэхэ продукциие 62 мянган тонно, һү болон һүнэй зүйлэй продуктнуудые 500 мянган тонно, 300 миллион үндэгэ, 180 мянган тонно хүрэтэр орооһо тарияа, 95 мянган тонно хартаабха, 100 мянган тонно овощ худалдадаг болохо зорилго табигдана. Ингэжэ 1963 онойхиһоо мяха хоёр дахин, һү 3 дахин, үндэгэ 3 дахин, орооһо тарияа 1,5 дахин, хартаабха 2 дахин, овощ 2,5 дахин ехэ болгогдохоор хараалагдана бшуу.

Хүдөө ажахын продуктнуудые түргэн хурдаар ехэдхэхын тулада ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгохо тушаа асуудал КПСС-эй обкомой III пленум дээрэ табигдаһан байгаа. Энээнэй һоор Улаан-Үдэ город шадар гахайнуудые шахал таргалуулха оньһожоруулагдаһан томо ажахы бии болгогдожо, жэл соо 5-6 мянган тонно гахайн мяхан үйлэдбэрилэгдэхээр хараалагдана.

Энээнтэй хамта КПСС-эй обкомой бюро болон республикын Министрнүүдэй Совет ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгохо талаар Кабанскын үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта хараалагдаһан хэмжээ ябуулганууды һайшааһан байна. Жэшээлхэдэ, эндэхи Шергинскэ совхоз 1965 он болотор гахайн мяха абалгые 2,5 мянган тонно хүрэтэр, 1967 ондо 4,8 мянган тонно хүрэтэр ехэдхэхээр шиидэбэ. Мүн эндэхи Оймoрой совхоз гахайн мяха абалгые ехэдхэхын тулада хэмжээ хараалаа. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоздо гахай шахан таргалуулха томо фермэ бии болгогдохо юм.

Тиигэбэшье тусхай шэглэлтэй болгогдоһон эдэ ажахынуудта бүхы хэрэглэмжын гахайн мяхан абтахагүй байһаниинь мэдээжэ. Ушар тиимэһээ орооһо тарияа ехээр үргүүлдэг ажахынуудта гахай олоор үсхэбэрилэгдэхэ болоно бшуу.

Үндэгэ абалгые промышленна аргаар үйлэдбэрилдэг болохын тулада шубуу үсхэбэрилхэ гүрэнэй фабриканууд, үйлэдбэриин управлениин бүхэндэ шубуунай томо фермэнүүд бии болгогдохо ёһотой. Энэ жэлдэ Улаан-Үдэ городто шубуунай томо фабрика баригдажа, тэндэ 100 мянган тахяа үсхэбэрилэгдэхэ болоно. Энээнһээ гадна, Старое Татаурово тосхондо 100 мянган тахяануудай байрлаха хоёрдохи томо фабрика баригдажа, ашаглалгада оруулагдаха байна. Мүн Эрхирэгэй совхоздо байдаг шубуунай фермэ томодхогдожо, 60 мянган тахяануудые харууһалхаар болгогдохо.

Үйлэдбэриин управлениинууд, республикын Госплан колхоз, совхозуудаар 200—250 мянган тахяануудай байрлаха 12 томо фермэнүүдые эмхидхэхэ гэһэн дурадхал оруулаа. Тэрэ тоодо Улаан-Үдын управлениидэ 3 фермэ, Мухар-Шэбэрэй управлениидэ 2 фермэ, бэшэ управлениинуудтэнь нэгэ-нэгэ фермэ бии болгогдохо юм.

Улаан-Үдэ городой, мүн бусад городуудай, тэрэшэлэн хүдэлмэришэдэй тосхонуудай ажалшадые һү болон һүнэй продуктнуудаар хангахын тулада Улаан-Үдын, Кабанскын үйлэдбэриин управлениинуудай ажахынуудые, Мухар-Шэбэрэй управлениин зарим ажахынуудые, Хяагтын управлениин Тельманай, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудые, Сэлэнгын совхозые тусхай шэглэлтэй болгохо, тиигэжэ зоной эрилтые хүсэд хангаха зорилго табигдана. Тиихэдэ Онохойн, Эрхирэгэй, Байгалай совхозуудай үнеэдэй тоо толгойе олошоруулха, һүрэг соогоо 65—70 процент хүрэтэр үнеэдые барижа байха ёһотой. Энээнтэй хамта бэшэ ажахынууд байгал үнеэдэйнгээ тоое ойрын жэлнүүдтэ 55—60 процент хүрэтэр олошоруулха болоно. Энэ зорилгын бэелүүлэгдэхэдэ, 65—70 мянган тонно һүн худалдагдаха, городой болон хүдэлмэришэдэй тосхонуудай ажалшадые һүнэй зүйлөөр хангаха болонобди..

Саашань элидхэлшэ ажахы доторхи һалбаринуудые тусхай шэглэлтэй болгохо, томодхохо тушаа анхарал хандуулба. Колхоз, совхозууд бүхэн ажахы дотороо хэдэн һалбаритай, тэрэнэйнь нэгэ-хоёр һалбаринь тусхай шэглэлтэйгээр гол һалбари болгон хүгжөөгдэхэ ёһотой. Энэнь Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхозой жэшээ дээрэһээ элеэр харагдана. Тус колхоз нютагайнгаа байдалые хараада абажа, гол түлэб орооһо тарияа үйлэдбэрилдэг болохо юм. Тиихэдэ ажахынь хоёрдохи томо һалбари һү, мяха абалга болоно. Энээнэй хажуугаар тус колхоздо 30 мянган тахяануудай байха шубуунай фермэ бии болгогдохоор хараалагдаа.

1970 ондо тус колхоз орооһото ургамалнуудай ургасые га бүхэнэй 20 центнертэ хүргэхэ, ондоогоор хэлэбэл, 1963 онойхиһоо 5,5 центнерээр ехэдхэхээр хараална.

Багахан гүүртэ, отаранууд колхоз, совхозуудта мүнөө олон. Эдэниие томодхохо гэшэ шухала удхатай. Эндэ тэндэ байрлуулагдаһан үсөөн малнуудые нэгэ газарта бүри олоор байлгажа харууһалдаг болохо хэрэгтэй гээд үгэ хэлэгшэ һанамжалба.

Ажахые тусхай мэргэжэлтэй болгохо асуудал шиидхэхэтэеэ хамта малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ тушаа эмхидхэлэй хүдэлмэри сэхэ шууд ябуулха хэрэгтэй байна.

Урдань түйлаһан амжалтануудаа, тэжээлэй улам ехээр бэлдэгдэдэг болохые хараада абажа, 1970 ондо үнеэн бүриһөө 2000—2500 килограмм һү һаадаг болохо, хонин бүриһөө 3,5—3,8 килограмм ноһо хайшалха, колхоз, совхозуудай фермэнүүдтэ тахяа бүхэнһөө 130 хүрэтэр үндэгэ, гүрэнэй фабриканuудта 150 үндэгэ абаха ёһотойбди.

Колхоз, совхозуудай һалбаринуудые тусхай мэргэжэлтэй болгохо асуудал шиидхэхэдээ, мал үсхэбэрилхэ арга дуршалые шэнэлхэн хаража үзэхэ шухала байна. Мал ажалай һалбари бүхэниие яажа эрхилхэ тухай хэдэн янзаар заабари зохёохоор гэшэ. Эдэниие бүлэг мэргэжэлтэд, ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэ даалгахаар байгаа. Тиигээд онсо эрхэ байдалаа хараалан, колхоз, совхоз бүхэн таарамжатай заабари дурадхалнуудыень хэрэглэдэг болохо ушартай.

Мал ажал зүбөөр эрхилхэ талаар, үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри дээдэ хэмжээндэ гаргаха гэшэ мүн лэ шухала удхатай. Колхоз, совхозуудай мал ажалда үүлтэр һайжаруулгаар ехэ дутагдалнууд бии. Энээнтэй эбэлжэ болохогүй. Энэ хүдэлмэриие гүримшүүлхэ хэмжээнүүдые абаха ёһотойбди.

Саашадаа үсхэбэрилэгдэхэ малые илгажа абаха, түлжүүлхэ хэрэгые нэн түрүүндэ һайжаруулжа эхилхэ шухала.

Саашадаа орооһо тарияа улам ехээр абадаг болоод, малдаа хүсэд хүрэхөөр тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлбэ. Республикымнай ажахы бүхэндэ орооһо тарияа үргүүлжэ абахаар. Тиимэһээ орооһо тарияа таридаг бүхы колхоз, совхозууд энээндэ анхарал табиха болоно.

1970 ондо гүрэндэ 180 мянган тонно хүрэтэр орооһо тарияа худалдадаг болое гэһэн үйлэдбэриин управлениинуудай дурадхалыень һайшаамаар. Иимэ хэмжээнэй орооһо тарияа худалдадаг болоходо городой хүн зон хилээмэ талхаар дүүрэн хангагдаха, гахай, шубуу үсхэбэрилдэг фабриканууд талха тарияанай зүйлөөр хангагдаха байна.

Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын, Хяагтын (гол түлэб Хүдэридэ), Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениинуудтэ эхэнхидээ орооһо тарияан үргүүлагдаха. Эдэ управлениинуудай ажахынууд абаһан орооһо тарияанайнгаа 65—70 процентые худалдаха болоно.

Бүхы колхоз, совхозууд худалдахаяа, өөһэдөөшье хэрэглэхээ хартаабха, овощ тариха ёһотой. Гэхэ зуура Улаан-Үдын, Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын үйлэдбэриин управлениинуудтэ, совнархозой УРС-ын ажахынуудта ехэнхи хартаабха, овощ тарижа үргүүлагдадаг байна.

1970 ондо гүрэндэ 30 мянган тонно хүрэтэр хартаабха, 30 мянган тонно хүрэтэр овощ худалдагдадаг болохоор хараалагдана. Мүн 1970 ондо 45 мянган тонно хүрэтэр саахарай свёкло худалдагдаха. Илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын үйлэдбэриин управлениинуудай ажахынууд саахарай свёкло ехээр тушааха юм.

Мал ажалай продуктнуудые улам ехэдхэхын түлөө хүсэд хүрэхөөр үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Тоолоходо үзэхэдэ, 1970 ондо нийтын малда 1300 мянган тонно бүдүүн тэжээл, тэрэ тоодо 760 мянган тонно үбһэн, 1800 мянган тонно шэмэтэ тэжээл, 220 мянган тонно талха тарияанай зүйл, 3 миллион тонно бэлшээриин хатад ногоон хэрэгтэй болохо.

Ажахые тусхай шэглэлтэй болгоходоо, тэжээл бэлэдхэхэ бүхы арга боломжонуудые хараада абаха шухала. Тэжээл ехэдхэхэ, тарияан ажалай продукци элбэгжүүлхэ талаар тарилгын талмайн бүридэлые һайжаруулха гэшэ мүн лэ ехэ удхатай. Гэхэ зуура мал ажал эрхилдэг ажахынуудта тэжээлэй ургамалнууд бүлюу байха болоно. Тиихэдээ гектар бүриһөө орооһо тарияа 13,5, горох 13,7, хартаабха 127, овощ 180, саахарай свёкло (фабрична) 146, кукурузын набша намаан 223, нэгэ жэлэй таримал ургамалнуудые 24 центнер абахаар хараалагдана.

Хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса улам дээшэлүүлхэтэйгээ хамта, 150—200 мянган гектар шэнэ газар ашаглагдаха байна. Тиигэбэл хахалагдадаг газарнай 1050—1100 мянган гектарта хүргэгдэхэ.

Уһалагдадаг газар үргэдхэхэ, нуга сабшалан һайжаруулха тухай онсо анхарал табигдаха байна. Газараа үнөө үтэгжүүлээд байхада хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса заатагүй дээшэлүүлэгдэхэ.

Һүүлэй жэлнүүдэй туршада республикада ой модоной ажахыда хабаатай байһан малай бэлшээри болохоор 150 мянган гектар газар шэнжэлэгдээ. Бэлшээриин энэ газарые шадамар һайнаар хэрэглэхэ хэмжээн абтаха.

Сабшалангай, бэлшээриин үбһэ ногоое улам ургасатай һайн болгохо хэрэгтэй байна. 1970 ондо шэбхэжүүлэгдэһэн газар 82800 гектарта хүргэхэ зорилго табигдана. 1965—1970 онуудай туршада 38400 гектар сабшалангай газарай хурьһэн дисковалагдаха, 33000 гектар сабшалан һайжаруулагдаха юм. Мүн 119000 гектар газарай ногоое улам ургасатай болгохо хэмжээнүүд абтаха.

Тарияан ажалда, мал ажалда оньһожоруулга үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, электрын хүсэ ехээр хэрэглэхэ тухай элидхэлшэ тогтожо хэлэбэ. Ойрын хоёр-гурбан жэлэй туршада һү һаалиин, гахайн фермэнүүдэй ажал бүхыдэнь оньһожоруулжа дүүргэхэ ушартайбди гэжэ нүхэр Барьядаев тэмдэглэбэ.

Үйлэдбэриин тусхай шэглэлтэй болгогдохо, томодхогдохо байһаниие хараада абажа, ажахы бүхэндэ машина түхеэрэлгэнүүдые хайшан гэжэ зүбөөр хубаарилан табиха тухай дурадхалнуудые тодорхойлон зохёохо болонобди. Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министерство, «Сельхозтехникэ» нэгэдэл научна эмхи зургаануудтай, түсэблэлгын органуудтай хамта иимэ дурадхалнуудые зохёохо ёһотой.

Колхоз, совхозуудай барилгада оньһото машинануудые үргэнөөр хэрэглэхэ, ажахын, культурно-ажаһуудалай барилганууды хэхэ проект һайжаруулха, колхоз, совхозуудай түб газарые, һуурин тосхонуудые бодомжотой зүбөөр үргэдхэн бариха асуудалнууд тухай элидхэлшэ тогтобо.

Кадрнуудые бэлдэхэ, хүдөө ажахые эрхилхэ түрүү онол арганuудта тэдэниие һургаха тушаа үгэ хэлэгшэ анхаралаа табяа.

Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министерствын, республикын Госпланай, үйлэдбэриин зарим управлениинуудай, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй ажалдахи дутуу дундануудые элидхэлшэ үгынгөө түгэсхэлдэ шүүмжэлбэ.

Элидхэл тушаа үгэ хэлэлгэ

Элидхэлэй һүүлээр үгэ хэлэлгэн эхилжэ, эгээ түрүүлэн Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин парткомой секретарь нүхэр **Византийский** трибунада гараба.

—Хүдөө ажахынгаа үйлэдбэриие ажахы бүхэндэ тусхай шэглэлтэй болгохо тухай асуудал парткомой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Тиихэдэ манай управлениин совхоз болон колхозууд гол түлэб мяха, һүнэй үүлтэрэй мал үсхэбэридэг мэргэжэлтэй болохоор урдаа зорилго табиһан. Мүн ажахы бүхэнэй урдаа хараха һалбаринь тарияан ажал болохо байна,—гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Түнхэнэй ажахынуудай алибаа һалбари дээрэ химиин эди шэдитэ хүсые ехээр хэрэглэдэг шадабаритай болоһон тушаа тодорхойгоор тэмдэглэгдэбэ. Энэ хабартаа таригдаһан бүхы тарилгын гурбанай нэгэ хубида гэхэ гү, али 11 мянган гектар газарай хурьһэндэ 15 мянган центнер аммиагтай уһан, 4 мянган центнер минеральна хуурай үтэгжүүлгэ оруулагдаа.

Химиин хүсэ хэрэглэлгэ анхаагаар дүүрэнэ бэшэ. Управлениимнай ажахынууд буртаг үбһэнтэй, ургамалай хоротонтой тэмсэхэ ябадалда гербицидүүд болон бусад химическэ зүйлнүүдые хэрэглэнэ. Гансахан Саяанай совхоз 1500 гектар шэниисэдэ самолёдоор гербицид сасаһан байна. Органо-минеральна компост бэлдэдэг тусхай оньһожоруулагдаһан отряд хүдэлжэ эхилээ. Тэрэ отряд 11 мянган тонно тиимэ үтэгжүүлгэ бэлэдхээ. 1965 оной тарилгада оруулагдахаар 64 мянган тонно компост бэлдэхээр хараалагданхай.

Хүдөө ажахын үйлэдбэри дээрэ химии ехээр хэрэглэдэг болоһон ушар мэргэжэл түгээс агрохимическэ лабаратори эрхэбэнэ эмхидхэхэ эрилтэ эрид шууд табина. Эрхүүгэй областиин хүдөө ажахын туршалгын станциин агрохимическэ лабораториин хүдэлмэритэй ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй онсожо танилсаһан тухай нүхэр Византийский хөөрэжэ үгэбэ.

Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин совхоз, колхозууд малай тэжээл болбосоруулгада химиин элдэб зүйлнүүдые мүн ехээр хэрэглэдэг болоо. Гидролизно дрожжоор һоломо болбосоруулга, хэмэл һү бүйлуулга, силосто мочевина нэмэлгэ хаа хаанагүй хэгдэнэ. Гэбэшье эдээндэ хэрэгтэй болодог шухаг зүйлнүүд ходо дуталдана. Тиихэдэ хэмэл һү бүйлуулгые гүримшүүлхэ, технологиень һайжаруулха тушаа анхарба.

—Хүдөө ажахын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ ехэ доотолгын түрүүшын жэл үнгэржэ байһан тулададаа, энэ жэлнай онсо өөрсэ янзатай болоод байна. Үйлэдбэриие оньһожоруулха, химии нэбтэрүүлхэ, газар уһалалга эрхилхэ талаар нилээд ехэ юумэн хэгдээд байна. Үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта 13 мянга шахуу гектар тарияалан, 22,5 мянган гектар сабшалан уһалагдаа, 6000 гектар тарилгада 1380 тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаа. 8000 шахуу гектар тарияанда гербицид сасагдажа, буртаг үбһэниинь усадхагдаа. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулганууд орооһо тарияанай, хартаабхын, свёклын, үбһэ тэжээлэй үндэр баян ургаса хураажа абаха, гүрэндэ 2,5 миллион пүүд орооһо тарияа худалдаха арга олгоно,—гэжэ Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин парткомой секретарь нүхэр **Малыгин** үгэеэ эхилнэ.

Колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин хурдан түргэнөөр хүгжэлтэдэ ажахы хоорондын, мүн ажахы доторой мэргэжэл нэбтэрүүлгын шиидхэхы нүлөө үзүүлхэ байһан тухай тэмдэглэхэ зуураа, нүхэр Малыгин үйлэдбэриин управлениин, хүдөөгэй парткомой хараалһан хэмжээ ябуулганууд тухай тогтобо.

Управлениин ажахы бүхэнэй эрхэ байдалые хараада абажа, ямар ажахы ямар һалбари гол болгон эрхилхэ байһыень тодорхойлһон байна. Жэшээнь, «Коммунизм» колхозой үйлэдбэриин 70 процентыень тарияан ажал эзэлхэ байна. Тусхай мэргэжэлтэй болоһон дээрэһээ энэ колхоз хэрбээ 1963 ондо 63 мянган центнер орооһо абаһан һаа, 1970 ондо 111 мянган центнер орооһо тарияа хурааха арга боломжотой болохонь.

Ажахы хоорондын мэргэжэлтэй болохо тушаа хэлэхэ болоо һаа, саахарай свёкло тарилгые гол түлэб Бэшүүрэй саахарай завод шадарай ажахынууд эрхилдэг болохо байна. Мүнөө үедэ 200—300 гектар тарилга хэдэг колхоз, совхозууд ерэхэ үедэ 1500 гектар хүрэтэр саахарай свёкло тарижа шададаг мэргэжэл шудалха юм. Городто дүтэшэг һууришаһан ажахынууд хартаабха үргүүлдэг болохо шэглэлтэйгээр ажалаа эрхилхэ. Тиихэдэ «Коммунизм», XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд тус тустаа 30 мянган эмэ тахяатай, жэл соогоо миллион хүрэтэр үндэгэ абаха хүсэтэй шубуунай фабрика барихань.

Гахай үсхэбэрилгэ, шахалга хоёр газарта, Заган шадар, мүн саахарай заводой дэргэдэ эрхилхээр хараалагдана. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулганууды бэелүүлээд байхадаа, Мухар-Шэбэрэй колхоз, совхозууд ойрын 5 жэлэй туршада хүдөө ажахын продуктнуудые мүнөөнэйхиһөө 1,5—2 дахин ехээр абажа шадаха байна.

«Сельхозтехникын» республикын нэгэдэлэй түрүүлэгшэ нүхэр **Антоненко** үгэ абана. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ гэһэн зорилго хадаа «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй хүдэлмэриие эрид һайжаруулха эрилтэ табина. Тарияан болон мал ажалай һалбаринуудай жэжэ бутархай, таһархай удархай байдаг ушар хүдөө ажахые гүйсэд дүүрэн оньһожоруулха ябадалда һаад түбэг татана гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэнэ. Тиимэ ушарһаа мал ажал дээрэхи, овощ үргүүлгадахи, орооһо тарияа сэбэрлэлгэдэхи зарим хүндэ хүшэр хүдэлмэри хүсэд оньһожоруулагдаагүй байһаар.

Республикымнай колхоз, совхозуудай тракторай болон комбайнуудай тоо һүүлэй хэдэн жэлэй туршада хоёр дахин олон болоо. Бусадшье оньһото техникээр улам бүри зэбсэгжэжэ байгдана. Гэбэшье энэ ехэ хүсэн тон хангалтагүйгөөр ашаглагдана. Энэ жэлэй үнгэрһэн үедэ республика дотор дунда зэргээр нэгэ условно трактор оройдоол 213 гектар зөөлэн хахалалга хээ, тэрэнэй нэгэ үдэрэйнь бүтээсэ хоёр гектар болоногүй. Тиихэдэ Түнхэнэй, Хориин, Зэдын үйлэдбэриин управлениинуудай ажахынуудта бүтээсэнь бүришье бага.

Техникэ һайнаар, ашаг үрэ ехэтэйгээр ашагладаг болохо зорилгоор «Сельхозтехникын» республикыншье нэгэдэл заһабарилга хэдэг өөрынгөө мэдэлэй заводууд болон мастерскойнуудые мүн лэ мэргэжүүлхэ гэһэн хэмжээ хараалаад байна гэжэ нүхэр Антоненко хэлэбэ. Трактор, автомашина, комбайн заһабарилгаар завод бүхэн, мастерской бүхэн мэргэжэхэ ёһотой. Тиигэбэл шанарынь һайн, үнэ сэнгынь хямда байха, запасной частьнуудшье зүбөөр хэрэглэгдэхэ зэргэтэй.

Саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэдээ, нүхэр Антоненко тракторнуудые хоёр халаанда ашаглаха, механизаторнуудые мүн лэ тусхай ажалда мэргэжүүлхэ асуудал тушаа тогтобо. Механизаторнууд ажалайнгаа, мэргэжэлэйнгээ талаар заһабарилагша, жолоодогшо болон илгарбал тон һайн хаһан гэбэ. «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй эмхи зургаануудай мэргэжэлтэд тушаа тогтохо зуураа, промышленна предприятинуудта хүдөө ажалай техникэ шудалһан, урдань энэ һалбари дээрэ хүдэлжэ ябаһан нүхэд олоороо хүдэлжэ байдаг гэжэ хэлэбэ. Эдэ мэргэжэлтэдэй хуушан ажалдаа бусаа һаань, «Сельхозтехникэ» нэгэдэл техническэ кадрнуудаар бэхижэхэ байгаа гэбэ.

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин парткомой секретарь нүхэр **Баирбилиитуев** управлениин ажахы бүхэнэй ямар шэглэлтэйтээр саашадаа үйлэдбэреэ эрхилхэ байһан тухай тогтобо. Тус управлени мүнөө эрхилдэг һалбаринуудайнгаа жэшээгээр хоёр зоно болон таһарна. Хүдэриин зонын ажахынууд гол түлэб һүнэй үүлтэрэй мал, гахай үсхэбэрилхэ, орооһо тарияа ехээр худалдахаар мэргэжэхэ, тиихэдэ Хяагта-Сэлэнгын зоно хони, һү-мяханай үүлтэрэй үхэр олоор үдхэдэг, орооһо тарияа ехээр абадаг мэргэжэлтэй болохо зорилтотой.

Энээнтэй дашарамдуулан, управлениин хүтэлбэрилхы органуудта зарим тэды хубилалтын хэгдэһэн тухай хөөрэбэ. Жэшээлхэдэ, управлениин инспектор-эмхидхэлшэд бүлэг ажахынуудые даагаад хүдэлхээ болижо, гол шухала һалбаринуудые даажа абаба. Нэгэниинь хонин ажал, хоёрдохинь—һү һаалиин фермэ, гүүртэнүүдые, гурбадахинь—пропашной ургамалнуудай тарилгые, дүрбэдэхинь—сабшалан һайжаруулха хэрэгые харюусажа байна.

—Ажахыгаа тусхай шэглэлтэйгээр эрхилхэ, ямар нэгэн һалбарида мэргэжүүлхэ асуудал хадаа мүнөө үе сагай зайлашагүй шухала хэрэг мүн болоно,—гэжэ Ториин совхозой парткомой секретарь нүхэр **Ломухин** үгэеэ эхилбэ.—Тиимэһээ совхозойнгоо отделени бүхэниие ямар нэгэн тусхай мэргэжэлтэй болгохоор ехэ хөөрэлдөөн болоһон байна. Тэрэнэй эсэстэ дүрбэн отделенимнай мяха-һүнэй мал, хоёр отделени һүнэй мал, нэгэ отделени хони олоор бариха мэргэжэлтэй болохоор хараалагдаба,—гэжэ тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлнэ.

Иимэ хубилалта бэелүүлээд байхадаа, 1970 ондо Ториин совхоз 11 мянган толгой үхэртэй (тэрэнэй 40—45 процентнь үнеэд байха) боложо шадаха байна. Гүрэндэ тушаагдаха мяханай, һүнэй хэмжээн 2—2,2 дахин ехэ болохо зэргэтэй. Хэрбээ урдань совхозой бүхы отделениинуудтэ хартаабха үргүүлагдадаг байгаа һаа, мүнөө гурбан лэ отделенидэ таригдадаг болохо зэргэтэй.

Саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэ зуураа, нүхэр Ломухин холын, хүбшэ тайгадахи малай бэлшээриие зүбөөр, гүйсэд дүүрэн ашаглаха асуудал тушаа онсо тогтобо. Тус совхозой 4 мянга гаран үхэр, мянга гаран адуун холын бэлшээридэ гаргагданхай. Тэндэ ажаллажа байһан малшад 100 хонинг соо 100-һаа дээшэ килограммаар малайнгаа толгой бүриинь шэгнүүрые нэмээхээр зоригжонхой. Гэхэтэй хамта эндэ барилгын ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй, тэндэ хүдэлжэ байдаг малшадай ажаһуудал һайжаруулха тон шухала болоод байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Түб һууринуудһаа аяар холо ошоод ажаллажа байгшадые культурна, медицинскэ талаар, эд бараагаар таһалгаряагүйгөөр хангажа байха асуудал тушаа онсо анхархаар болоо гэжэ эрилтэ табиба.

Удаань Кабанскын үйлэдбэриин управлениин парткомой секретарь нүхэр **Калашников** үгэ хэлэжэ, гахай олоор үсхэбэрилхэ асуудал тушаа тогтобо. Тус управрениин Шергинскэ, Оймoрой совхозууд гахайн мяха ехээр абадаг мэргэжэлтэй ажахынууд болохонь. Тиихэдээ Оймoрой совхоз поршоонхо абадаг, нүгөөдэнь гахай шахадаг байхаар тодорхойлогдоо. Оймoрой совхоз ойрын 2-3 жэлэй туршада жэл соо 24 мянган поршоонхо абажа, хүршэ совхоздоо үгэхэ арга боломжотой болохо юм.

Байгалай совхоз мяха-һүнэй үхэр олоор баридаг болохо. 1967 ондо эбэртэ бодо малайнь тоо 3500-да хүрэхэ, тэрэ үедэ 56 мянган центнер һү, 10,5 мянган центнер мяха жэл соо абахаар хараална. Кабанскын совхоз шубуу үсхэбэрилдэг мэргэжэлтэй ажахы болохо. 1967 ондо энэ совхоз миллион галуутай болоод байха. Үшөө 20 мянгаһаа үсөөн бэшэ эмэ тахяатай болохо. Тус ажахы иимэ тоотой шубуудтай болоод байхадаа, жэлдээ 17 мянган центнер нугаһанай мяха, 2 миллион үндэгэ абажа шадаха аргатай болохо юм. Мүн энэ совхоз 1800 үнеэ бариха байна. Абтаха һүнэйнь хэмжээн 25 мянган центнертэ хүрэхөөр тодорхойлогдоо.

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Восход» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Горбунов** экономикынгоо талаар гээгдэнги байһан артелиин мүнөө үедэ ямар байдалтай болоод байһан тушаа хэлэбэ. Колхозой гээгдэлһээ гаралга, экономикоёо хүгжөөлгэ имагтал гектар газар бүхэниие зүбөөр ашаглалгаһаа дулдыдаха байна. Тиимэһээ колхозой гэшүүд газараа ашаг үрэтэйгөөр ашаглаха, шэнэ газар элдүүрилхэ зорилго урдаа табинхай гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

«Восход» колхозой гэшүүд ямар һалбари эрхилхэдэ ашагтай байхаб гэһэн асуудал мүн лэ нарин нягтаар хаража үзэһэн байна. Тиихэдээ орооһо тарияа, һү ехээр абадаг, шубуу үсхэбэрилдэг байхаар гол мэргэжэлээ шэлэн олоо. Энэл хэрэгтэ мүнгэ зөөришье ехээр гаргашалагдаха. Мүнөө 200 үнеэдэй багтаха байра, гахайн болон шубуудай байранууд шэнээр баригдаха. Тэрэ хадаа багахан ажахышье һаа, 15 мянган шубуу барижа, жэл соо 500 мянган үндэгэ абажа шадаха аргатай байна.

—Манай колхоз 5000 гаран үхэртэй, 25 мянган хонитой, 700 толгой адуутай ажахы юм. Тиимэн мүртөө экономикынгоо талаар һула, гээгдэнги ажахы гэжэ тоологдоно. Энэ ушар имагтал үйлэдбэреэ ямар нэгэн тусхай шэглэлгүйгөөр хүтэлбэрилдэг дээрэһээ тохёолдоһон ябадал болоно,—гэжэ Баргажанай үйлэдбэриин управлениин XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Тараскин** үгэеэ эхилнэ.

Энэ гээгдэлһээ гарахын тула ажахыдаа гол шэглэл олгохо, хүтэлбэреэ эрид хубилгаха хэрэгтэй болоно. Мүнөө тус колхоздо тусхай мэргэжэлтэй 10 бригада эмхидхэгдэнхэй. Тэдэниие дээдэ, дунда һургуулитай мэргэжэлтэд хүтэлбэрилнэ. Иимэ эмхидхэл һайн үрэ дүн харуулжа захалаа. Гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха хахад жэлэй түсэб дүүһэн дүүргэгдээ бшуу.

Гэбэшье малһаа абтадаг ашаг шэмын хэмжээн үшөөл бага байһаар. Энэ дутагдалые тэжээл лэ шиидхэхэ байна. Тус колхоздо уһалууриин системэнүүдэй барилга бодхоохо, намаг хатааха хүдэлмэри ехээр хэгдэхэ зэргэтэй. Жэшээнь, 8000 гектар намагтай болоһон газарые хатааха арга бии. Теэд энэ ехэ капитальна хүдэлмэриие колхоз өөрынгөө хүсөөр яажашье диилэхэгүй байна гэжэ нүхэр Тараскин тэмдэглэбэ. Тиихэдэ малаймнай байранууд тарияалан, сабшаланһаа 50 модо хүрэтэр холо байдаг. Хамаг тэжээлээ хуу аяар холо шэрэдэг гэшэбди. Тиихэдээ харгытаар ядаддаанабди. Эдэ асуудалнууд тушаа анхархыень республикын дээдэ органуудта хандаһаб гэбэ.

—Манай колхоз хада уулын бооридо оршодог, гансал мал ажал баридаг ажахы гээшэ. Тиимэһээ энэ һалбарияа элдэб мэргэжэлтэй болгохо хүсэлэнтэйбди. Нютагайнгаа эрхэ байдалһаа дулдыдажа, бидэ һү-мяханай, мяханай үхэр, һарлаг болон хайнагуудые үсхэбэрилдэг, мүн адуун ажал баридаг мэргэжэлтэй болохо гэжэ шиидэбди,—гэжэ Захааминай аймагай «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Санжитов** мэдүүлбэ.

Мүнөө үедэ энэ холын колхоз 7000 шахуу бодо малтай (тэрэнэй 1900-ниинь үнеэд), мянган толгой адуутай. 100 гектар элдүүриин газар бүхэндэ 57 бодо мал, 8 адуун хүртэнэ. Тиихэдэ хүдэлмэриин наһанай нэгэ хүндэ 30 бодо мал, 4 адуун хүртэнэ. Энэмнай горитойхон хүртэсэ болоно гэшэ. Иимэ болоод байхада, мал ажалдахи хүндэ хүшэр хүдэлмэри үргэнөөр оньһожоруулаагүйдэ аргагүй болоо.

Колхоз 1000—1000 үхэртэй һү һаалиин гурбан, 2000 үхэртэй мяханай нэгэ, мүн залуу эмэ мал түлжүүлдэг нэгэ фермэнүүдтэй. Адуунай нэгэ фермэ бии. Тиихэдэ тарияан болон сабшалан элдэхэ нэгэ тусхай бригадатай. Иимэ маягтайгаар түрүү колхозой мэргэжэл эмхидхэгдэнхэй.

—Һүүлэй үедэ малай тоо толгой нилээд олошоруулагдаа. Харин малай үүлтэр һайжаруулжа, ашаг шэмые дээшэлүүлхэ асуудал тушаа анхарал багаар хандуулагдадаг һэн. Мүнөө манай зохёоһон хэмжээ ябуулганууд дотор үүлтэр һайжаруулха асуудал тушаа онсо анхарагдаа. Бүри энэ жэлдэ 150 толгой симментал үүлтэрэй үнеэд асарагдаа, тиихэдэ нэгэ гүүртэ хайнаг үнеэд бүридхэгдэ... Ингээд байхадаа, ойрын жэлнүүдтэ һаамхай үнеэдэймнай тоо бүхы үхэрэй 30 процентнь болохо. Жэл бүхэндэ 10 мянган центнер һү абаха аргатай болохобди,—гэжэ нүхэр Санжитов хэлэбэ.

Мяханай үүлтэрэй үхэр байһа тус гаарлан үсхэгдэхэ байна. Тиихэдэ нютагайнгаа үүлтэрэй үхэрые хальм... үхэрэй шуһаар холижо, үүлтэр һайжаруулагдаха хэмжээн бэелүүлэгдэ... байна. Мүнөө үедэ 2000 гаран һарлаг, хайнаг малтайбди. Эдэ малнай мяханай мал болон тусхай һалбари болохо бшуу.

Хайнаг, һарлаг халаа бээр багашье һаа, манай нютагай эрхэ байдалда ехэ таараһан мал. Ушарынь бүхы бэлшээриимнай 30 процентнь хүбшэ тайгада, хада уулада оршодог. Тиигэ... дэл эдэ мал бэлшэжэ шададаг гээшэ.

— Малаймнай гол тэжээл манай тэндэ үбһэн болоно. Ушар иимэһээ сабшалангаа һайжаруулха хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдана. Энэ хабартаа 13 мянган тонно наг шэбхэ сабшалан дээрээ гаргажа, 400 гаран гектар үтэгжүүлээбди. Ехэ талмай газар борнойлһон, дисковалһан, болдогынь буталһан, буртагһаань сэбэрлэһэн байнабди,—гэжэ нүхэр Санжитов хөөрэнэ.

Хориин үйлэдбэриин управлениин парткомой секретарь нүхэр Рандин үгэ үгтэбэ.

— Управлениин совхозууд үбһэ тэжээлээр ехэ ядалдажа, ондо ороо. Олон мал гарзалаа. Тиибэ ябашье, мал ажалһаа абтаха ашаг шэмээ дошонь оруулангүй, харин нёдондонойхиһоо һуратгүй дээшэлүүлэгдээ. Тиигэжэ гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэй түсэб 104 процент, һү—110 процент дүүргэгдээ. Үндэгэ, ноһо худалдаха түсэб мүн лэ дүүргэгдээ,—гэжэ нүхэр Рандин мэдүүлбэ.

Саг сатайнгаа асуудалнуудые шиидхэхэ зуураа, партийна организацинууд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд ажахыгаа саашадань хурдан түргэн хүгжөөхэ холын хараата асуудалнууд тушаа анхаралаа онсо хандуулна. Тиихэдээ ажахынууд хоорондын, ажахы доторой мэргэжэл олохо асуудал гол хэрэг болоно. Хориин совхозуудай гол һалбаринь хонин ажал болоно. Энэ хадаа манай эрхэ байдалда таараһан, олзо доходоороошье ехэ һалбари бшуу. Харин тиимэ байһые мэдэжэ байгаад, дээдэ органууд жэл бүри түсэб табихадаа, гахай үсхэбэрилхээр хараалдаг. Энэ тон буруу гэжэ һанагдана. Элдэб шалтагаанһаа болижо, хониной тоо толгой үсөөнөөр ниинэ. Хэрбээ 1960—1963 онуудай үедэ үхэрэй тоо 15 процентээр олошороо һаань, харин хонин ажал 2,8 процентээр нэмээ. Энэмнай буруу түсэблэлгын хойшолон гээшэ гэжэ нүхэр Рандин онсо тэмдэглэбэ.

Исэнгын совхозой (Яруунa) ажалшадай ажал хэрэгээ һайнаар бүтээжэ байһан тушаа тэрэ ажахын директор нүхэр **Банзаргашеев** тогтобо. Ажахы доторой мэргэжэл ололго тухай асуудал эндэ нилээд наринаар зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Эндэхи ажалай эмхидхэл тусхай шэглэлтэй фермэнүүдээр бүридэнэ. Тус фермэнүүд сэхэ директортэ мэдэлтэй. Тиихэдэ Романовка тосхон шадар үбһэ тэжээл бэлэдхэдэг тусхай отделени бии болгогдоо.

Саашадаа мал ажалые ажал ехэтэй болгохын зорилгоор эхэ малай тоо толгойе улам олошоруулха байнабди. Жэшээнь, ойрын жэлнүүдтэ үнеэдэймнай тоо 2500 толгойдо хүрэхэ. Энэмнай бүхы үхэрэй 60 процентнь болохо зэргэтэй. Тиихэдэ манай тэндэ адуу олоор барижа шадаха арга боломжо тон ехэ. Тиимэһээ адуунай тусхай фермэ эмхидхэжэ, жэлдээ 900—1000 центнер үнэ сэнгээр хямда адуунай мяха абадаг болохоор хараалнамнай гэжэ нүхэр Банзаргашеев хэлэбэ.

Пленум дээрэ хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министрэй орлогшо нүхэр **Николаев**, КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таһагые даагша нүхэр **Зинченко**, республикын Министрнүүдэй Советэй түрүүлэгшын орлогшо, хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ министр нүхэр **Дубровский** гэгшэд үгэ хэлэһэн байна.

• • •

Тус асуудал зүбшэн хэлсэлгын һүүлээр дэлгэрэнгы тогтоол нэгэн дуугаар баталан абтаба.

БАРИЛГЫН АСУУДАЛНУУД—ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИНУУДАЙ АНХАРАЛДА

КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр К. М. ПРОДАЙВОДАГАЙ элидхэлһээ

-эй Буряадай обкомой V пленумэй публикэ зүйлэй хөөрдэхи асуудал—«1964—1965 онуудта капитальна барилгын түсэб дүүргэхэ талаар астной партийна организацинуудай зорилгонууд тухай» КПСС-эй обкомой секретарь К. М. Продайвода хээ.

оронтой арадай ажахы сатүгжөөхэ хэрэгтэ республикын барилгашадай дүүргэдэг үүргэ долоон жэлэй түсэб дүүргэлгын оруулдаг хубита тухай хэлээд, элидхэлшэ иигэжэ хэлээ. табаан жэлэй турша эндэ барилгын материал Татаруровска комбинат, Тимлюйн цемент-шиферэй завод, ноосо фабрика, Онохойн гэр байра комбинат, Ильинскэ ба модоной мебельнэ фабрика Улаан-Үдэ, Таловка болон төмэр-бетон конструкци заводууд ашаглалгада үгтөө. Улаан-Үдын ТЭЦ-эй хүсэн хоёр болгодоо, «Электромаши «Теплоавтоматика» заводууд шэнэлэгдэө, хүдөө ажахын дай байшан, багшанарай инс һуралсалай байшан, хамтын хүдөө ажахын техникумэй, искэ училищиин байшангууд 19230 үхибүүдэй һураха, 676 һууритай больница, һууритай һургуулида ороодүй эмхи зургаанууд болон культ жаһуудалай бусад барилга үтээгдэө. Тиигээд 1964—1965 Буряадай барилгашад бүри илгонуудые шиидхэхэ ёһотой. зорилго бэелүүлхын тулада икын барилгын организаци тамаггүй хүрэхэ хүдэлмэри инженер, технигүүдтэй, ба индустриин хүгжэнги баазатай техникэтэй юм гэжэ элид онсолон тэмдэглэбэ. Энэнь юун харагданаб гэхэдэ, барилгада мүнгэ зөөриие болзорһоонь шаглахын, барилгануудые боль тушаахын түлөө тэмсэхэ республикын барилгын организацинууд энэ жэлэй таба һарынгаа сүм дүүргэһэн байна.

архозой капитальна барилгын иин, № 834 барилга-хабсара поездын, Улаан-Үдын локомо он заһабарилгын заводой, ба Буряадай управлениин № 7 й, № 9 СМУ-гай коллективүү лаһан амжалтые элидхэлшэ р сэтгээ.

гын Буряадай управлени, целинстрой» гэжэ трестые эм ан ушар барилгануудые һай тэлбэрилхэ, барилгануудай до арга нөөсэнүүдые үлэмжэ һайн өөр хэрэглэхэ арга олгоо тээд шэ саашань хэлэнэ. Гэбэшье ьна барилгын талаар бидэ үн шухала хубилалта хэжэ шадаа Барилгын нилээд олон орга нууд һарын, кварталайнгаа түргэнэтүй, гарзатайгаар хүдэл

шо республикын барилгашад ан дүрбэлжэн метр талмайтай ра, һургуулида ороодүй хүүтэ һууритай эмхи зургаануудые тада үгэжэ шадаагүй, үйлэд шухала хэдэ хэдэн барилга тушаагдаха болзорые таһал гэжэ элидхэлшэ хэлээ. Имаг ондо жэлдэ барилгашад 4742 түхэригэй гарзада унаа. гарзада хүргэһэн дутагдал нөө хүсэд усадхагдаадүй бай Байгша оной таба һарын тур бүхы дээрэнь республика соо зөөри ашаглаха түсэб дүүргэг е, тушаагдахаяа байһан барил дээрэхи хүдэлмэриие хангал ар ябуулагдана гэжэ мэдэр гагүй. Тиимэһээ гээгдэлһээ га тулада али бүхы шухала хэм ка гэһэн эрилтэ табигдана. публика дотор тушаагдахаяа барилгануудта ямар байдалай ood байһые элидхэлшэ дэлгэ эр хөөрэжэ үгэбэ. Илангаяа ын механизированна шалай һэльбэн шэнэдхэхэ хүдэлмэри удаанаар ябуулагдана. Зүгөөр эдэ тоо бодото байдалые дүүрэнээр харуулжа шаданагүй. Үшарынь гэхэдэ, тушаагдаха ёһотой байһан нэгэшье барилга ашаглалгада үгтөөгүй байна. Хүдэлмэриин графигые хододоо таһалдуулагдаһаар. Тушаагдахаяа байһан барилгануудай дээрэ бүхы хүсэеэ элсүүлхэ, тэндэ хүдэлмэреэ хоёр-гурбан халаанда эмхидхэхэ гээшэ тон шухала болоод байна.

«Татарский ключ» гэжэ карьерэй барилга дээрэхи хүдэлмэри одоол түгэдхэгдэбэ. Ехэ химиин энэ шухала предприятиие болзорһоонь урид ашаглалгада үгэхын тула бүхы ажал хэрэгээ эмхидхэхэ хэрэгтэй, энээнэй тула али бүхы арга боломжо бии.

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй һэльбэн шэнэлэгдэхэ хүдэлмэриие, элшэ хүсэ дамжуулха Эрхүү—Улаан-Үдэ гэжэ линиин, Элхиин автомобиль замай заводой, «Бурятkабель» заводой болон үйлэдбэриин шухала бусад хэдэ хэдэн барилгые түргэдхэхэ хэмжээнүүд тухай элидхэлшэ саашань хэлэбэ.

Орон доторхи онсо шухала барилга—Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай барилга дээрэхи байдалда элидхэлшэ горитой анхарал хандуулба. Энэ барилга дээрэхи мүнөө үеын шатые эрид хубилалтын шата гэжэ элидхэлшэ нэрлээ. Юундэб гэхэдэ, мүнөө жэлэй түсэб дүүргэхынгээ хажуугаар, 1965 ондо 14 миллион түхэриг ашаглаха гэхэ гү, али хүдэлмэриингөө хэмжээ гурба дахин ехэ болгохоор үйлэдбэреэ хүгжөөхэ хэрэгтэй. Харин 1966 ондо аяар 23 миллион түхэриг ашаглагдаха ёһотой. Барилгын иимэ ехэ дэлисэ Буряад орон дотор үзэгдөөгүй юм.

Гэр байра бариха, культурно-ажаһуудалай барилгануудые бодхоохо асуудалнууд дээрэ элидхэлшэ тогтон хэлэбэ. Барилгын организацинуудай ажал ябуулгада үшөөл тохёолдожо байдаг горитой дутагдалнууд тухай нүхэр К. М. Продайвода хэлэнэ. Тусхайлан хэлэхэдэ, гэр байшангуудые бодхоохо болзор хойшолуулагдадаг, хүдэлмэринь муу шанартайгаар хэгдэдэг байха юм. Гэхэтэй хамта нёдондо жэлдэ баригдажа эхилһэн олон гэр байрануудай энэ жэлдэ баригдажа байхада, республикын барилгын организацинууд гэр байрануудые ашаглалгада үгэхэ жэлэйнгээ түсэб үшөө ноябрь соо дүүргэхэ аргатай. Энэ хэрэг заабол бүтээгдэхэ байха.

Барилганууд дээрэ ажалаа бирагүйгөөр эмхидхэжэ, гэр байшангуудые бодхоохододоо индустриальна арга багаар хэрэглэдэг ушар барилгануудта үзэгдэдэг дутагдалнуудай гол шалтагааниинь болоно гэжэ элидхэлшэ хэлээ.

Хүсэ шадалаа, мүнгэ зөөриеэ олон тоото барилгануудаар хубаажархихада, хүдэлмэришэдые томо комплексно бригаданууд болгон хүдэлгэхын аргагүй. Энэ ушарта хүдэлмэришэд жэжэ, тусхай мэргэжэлтэй бригада, звенонууд болодог, заримдаашье ганса гансаараа хүдэлдэг байха юм. Хүдэлмэришэдые иигэжэ хубаарилан табяад байхада, тэдэниие шухала механизмуудаар хангажа, саг соонь транспорт үгэжэ, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллахынь тулада зохисотой эрхэ байдал байгуулмаар гээшэ аал? Барилга дээрэ ажалаа комплексно гуримаар эмхидхэлгын булюу һайн байһые барилгын Буряадай управлениин № 7 СМУ-гай нүхэр Фоломеевэй даадаг комплексно, ажахын тоосоото бригадын жэшээ дээрэһээ харагдана. Энэ бригада 42 хүдэлмэришэдһөө бүридэдэг. Участок дээрэхи хүдэлмэри хоёр халаанда эмхидхэгдэнхэй. Барилгын материалнуудые энэ бригадынхид өөһэдөө тушаажа абадаг, тоо бүридхэлыень баһал өөһэдөө хэдэг. Гансахан лэ апрель, май соо энэ коллектив 7,2 кубометр бетон, 4,5 кубометр раствор, 67 кубометр хайр шулуу алмаһан байна. Бүхы дээрэ 570 түхэриг алмагдаа. Бригадын бүхы гэшүүд хоёр-гурбан мэргэжэлтэй—шулуушад, модошо дархашуул, монтажистнууд, гагнагшад болонхой. Хүдэлмэринь һайн шанартайгаар бүтээгдэдэг. Энэ бригадада ажалай бүтээсэ түсэбэйхидэ орходоо апрель соо 43 процентээр, май соо 80 процентээр үлүү ехэ байба. Аккордно нарядаар хүдэлхэ зуураа, үйлэдбэриин даалгабаринуудые болзорһоонь урид һайн шанартайгаар дүүргэжэ, нүхэр Фоломеевэй ажахын тоосоото комплексно бригада хоёр һара соо 2594 түхэриг мүнгэ шанда гэжэ нэмэжэ абаа.

Барилганууд дээрэ үргэлжэдэнь хамжуулагдаһан графигаар гэхэ гү, али барилгын ба хабсаралгын хүдэлмэринүүдые хамжуулан бүтээхэ, түхеэрэлгэ ба материалнуудые, проектнүүдые саг болзор соонь үгэхэ, барилгын механизмуудаар бүридхэхэ гээшэ барилгын болзор хороохо, үнэ сэнгыень хямдаруулха шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн мүн. Иимэ графигууд манай эндэ бүхы барилганууд дээрэ зохёон табигдадаг. Харин эдэ графигууд үсөөн лэ ушарта нарин нягтаар бэелүүлэгдэдэг байха юм. Хүдэлмэриин графигууд дээдэ зургаануудташье баталагдаа һаа, ходо таһалдуулагдадаг, энээнэй түлөө хэншье харюусадаггүй.

Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын хилээмэнэй заводой барилга дээрэ хэдэн графигууд зохёогдоод, тэдэнь бултадаа таһалдуулагдаһан байха. Энээнэй түлөө хэн харюусааб? Хэншье харюусаагүй. Иимэ байдал саашадаа тэсэшэгүй. Барилгын график хуулита ёһоор дүүргэгдэхэ зэргэтэй. График эбдэһэн хүн хуули эбдэһэн ондоо хүнүүдтэл адляар харюусаха ёһотой. Олохон барилганууд дээрэ ажал эмхидхэхэ түсэбүүдэй үгы байһан дээрэһээ ехэ гуримгүй байдал үзэгдэдэг.

Барилгын хүдэлмэринүүдые баталагдаһан проектын ёһоор эрхилхын тулада барилгын Буряадай управлениин хүтэлбэрилэгшэд, барилга-хабсаралгын бүхы организацинууд нарин шанга гурим баримталха ёһотой. Тулюур түйганаар ажаллаха гурим бии болгогшодые шангаар хэһээхэ хэрэгтэй.

Элидхэлэй горитой хубинь барилгын индустриин предприятинуудай хүдэлмэридэ зорюулагданхай. Долоон жэлэй үедэ баригдаһан түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводууд, барилгын индустриин бусад предприятинууд барилгые бүри индустриализацилха арга олгоо. Теэд эдэ арга боломжонууд өөдэгүйгөөр хэрэглэгдэһээр.

1963 ондо барилгын организацинуудта хэрэглэгдэһэн хабсаргамал түмэр-бетон хадаа бүхы бетон ба түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй ниитэ хэмжээн соо оройдоол 39 процент болоһон байгаа. Үйлэдбэрилэгдэһэн 260 мянган кубометр бетоной холисын 160 мянган кубометрынь конструкцида монолитна бетон шэнгеэр хэгдээ гэхэ гү, али ондоогоор хэлэбэл, булай ехэ ажал гаргашалагдаа бшуу.

«Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэтэдэл имагтал барилгын Буряадай управлениин барилгануудай эрилтэ хэрэглэмжые хангаад, бусад барилгануудай захил дүүргэдэггүй шахуу байха юм. Иимэ байдал хүдөөдэхи барилгануудые хабсаргамал аргаар бариха гэхэдэ һаад тойбо ушаруулна.

Барилгын индустриин предприятинуудай муугаар хүдэлһэнэй түлөө «Буржелезобетон» гэжэ нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэдтэ мүнөө тон шанга эрилтэ табигдаха зэргэтэй. Түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг заводуудай нэгэнииншье проектээр хараалагдаһан хүсэндөө ороодүй байһаар. Муу шанартай продукци гаргагдана, тэрэнэй өөрынь үнэ тон ехэ. Тон адли эрхэ байдалда хүдэлдэг түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые гаргадаг Таловска завод «Буржелезобетон» гэжэ нэгэдэлэй иимэ предприятинуудта орходоо һураггүй һайн үрэ дүнгүүдые түйлаһан.

Хирпиисэ батаар гаргадаг ушар мүн лэ һанаа зоборитой болонхой. Мүн Буряад орон дотор гэр байрануудые барихадаа, үргэн томо панелеэр бариха хараа шугам хүгжөөхэ асуудалнуудта элидхэлшэ онсо анхарал хандуулаа.

Барилганууд дээрэ механизмуудые һайнаар хэрэглэдэг болохо асуудалда элидхэлэй горитойхон бүлэг зорюулагдаһан байна. Энэ хэрэгтэ дутуу дунданууд үшөөл олон. Жэшээлхэдэ, хүгжэмэй училищи барижа байһан талмай дээрэ гурба һарын турша соо башенна кранууд тодхогдоһон байха юм. Иимэ ушар оньһожоруулгын тусхай мэргэжэлтэй управленидэ тохёолдоо бшуу.

Механизмуудые һайнаар ашаглахын тулада барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин шанар дээшэлүүлхын, барилганууд үзэгдэдэг миин байха ябадалые усадхахын тулада нэн түрүүн барилгын Буряадай управлени предприятинуудта, мүн бусад барилгын организацинуудта ябуулагдадаг эмхидхэлэй, инженернэ хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэй. Шухала энэ хүдэлмэри бэелүүлхэдэнь барилгын партийна организацинууд, КПСС-эй городтохи райкомууд, промышленно-үйлэдбэриин зононуудай парткомууд ехэ туһаламжа хүргэхэ уялгатай.

Совхоз, колхозуудта эрхилэгдэдэг барилгын зарим асуудалнууд дээрэ онсо тогтохо шухала гээд элидхэлшэ саашань үргэлжэлүүлнэ. Эндэ барилгануудые «Бурятцелинстрой» трест, мүн хүдөө ажахые электрын элшэ хүсөөр хангаха управлени эрхилдэг гээшэ. Хүдөөгэй барилгашад энэ жэлдэ хүдэлмэреэ зарим тэды һайжаруулаа. Үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо энэ жэлэй таба һарын турша соо 138 процентээр ехэ хүдэлмэри хэгдээ, гарзань нилээд хороогдоо, салин хүлһэнэй жаса алмагдаа.

Хүдөөгэй барилгые түргэдхэхэ гэхэдэ һаад ушаруулдаг гол асуудалнууд мүнөөшье хүрэтэр хүсэд шиидхэгдээгүй байһаар. Өөрын индустриальна бааза байгуулха асуудал нэн түрүүн энээндэ хабаадана. Энэ баримта хүдөөгэй барилгануудые индустриализацилха хэрэгтэ муугаар нүлөөлнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ хүдөөдэ хэгдэһэн 1 миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэридэ хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэглэлгэ бүхы республика соохиһоо 7 дахин бага байба. Энээнһээ гадна, ниитын ажахын хүгжэлтын хараа шугам анхаралдаа абангүйгөөр колхоз, совхозуудтахи үйлэдбэриин барилганууды, районно центрнүүд болон хүдөө тосхонуудые бариха гээшэ тон муу ябадал шуу. Хүдөөгэй барилгашадай хүдэлдэг проектнүүд мүнөө үеын эрилтэдэ харюусажа шадахагүй байна.

Барилгын асуудалнуудые үйлэдбэриин управленинүүдэй, хүдөөгэй парткомуудай хүдэлмэрилэгшэд хааяал шиидхэгдэдэг байха юм.

Бидэнэр һайнаар, түргөөр, хямда сэнтэйгээр барижа шадаха байнабди гэжэ барилгын организацинуудай хүдэлмэриие шэнжэлээд байхадаа хэлэмээр гэжэ элидхэлшэ саашань тэмдэглэбэ. Эдэ арга боломжонуудые эгээл үлэмжэ ехэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ шухала. Тиихын тулада барилганууд дээрэ партийна хүдэлмэри улам һайжаруулха хэрэгтэй гээд элидхэлшэ хэлээ. Бии байгаа дутагдалнуудые усадхахын тулада партийна эхин организацинууд коллективуудтай ябуулдаг эмхидхэлэй бүхы хүдэлмэриие толгойлхо ёһотой. Промышленно-үйлэдбэриин зононуудай парткомууд, КПСС-эй райкомууд, горком, обкомой промышленна бюро тэдээндэ бодото туһаламжа хүргэхэ, шиидхэхы участогуудта коммунистнуудые зүбөөр хубаарилан табиха, томо бригада, цех, прорабска участогуудта партийна бүлэгүүдые эмхидхэхэ уялгатай. Барилгануудые бүри тодорхойгоор, һайнаар хүтэлбэрилхэ шухала.

Капитальна барилгын асуудалнууд партийна органуудай ажал ябуулгын амин шухала хэрэгынь болохо ёһотой гээд үгынгөө түгэсхэлдэ элидхэлшэ хэлээ. Барилганууд болон барилгын индустриин предприятинууд дээрэ эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри һайжаруулһанай үндэһэ һуури дээрэ бүхы арга боломжоёо элсүүлхэ, капитальна барилгын түсэб дүүргэхэ уялгатайбди.

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

дэл дүүрэбэ. Зүгөөр барил ганизацинуудай хүдэлмэри һайжаруулха, капитальна ба түсэб заабол дүүргэхэ, түр мда сэнтэйгээр, бүхөөр ба болохо — эдэ бүхы асуудал пленумдэ хабаадагшадай ан татаһан, тэдэниие һонирхуул ба. Ушар иимэһээ пленумэй дээрэһээшье, забһарлалтын энэ сугларагшад һанамжа лнүүдаа халан абалсаһан, алсэһэн байха. Тиигэжэ й үзэмжэдэ табигдаһан хоёр уудалаар ехэ туһатай хөө болоо.

түрүүлэн барилгын Буряадай № 8 СМУ-гай начальник Сокольников үгэ абаба. лэгшын хэлэһэн һанамжа лнуудые уншагшадтаа тоб гээр хөөрэжэ үгэхынгөө ур иигэжэ тэмдэглэебди. Барил ралгын энэ управлени (СМУ соохи Ехэ химиин эгээн то приятинуудай нэгэн—Сэлэн люлозо-картоной комбинат байдаг. Энэмнай ёһотойл үеын ехэ барилга болоно. Эн 2500 шахуу барилгашад ажалладаг. Тэдэнэр гансал 1964 ондо комбинадай барилгада 3 миллион 200 мянган түхэригтэй хүдэлмэри дүүргэхэ даабаритай. Харин хоёр жэлэй үнгэрөөд байхада, энэ тоо аяар 23 миллион түхэриг болохо жэшээтэй. Томол гэхэдэ томо барилга ха юм даа.

— Комбинадай барилга тушаа элидхэл соо хэгдэһэн шүүмжэлэл арсашагүй зүб. Манай управлени хахад жэлэйнгээ түсэб, тон түрүүлэн комбинадай промышленна барилгын талаар дүүргээгүй, оройдоол 93 процентдэ хүргэһэн байна. Илангаяа май һара соо аргагүй муугаар хүдэлөөбди, түсэбөө 80 процент дүүргээбди,—гээд нүхэр Сокольников хэлэбэ.

Иимэ томо барилга яахадаа удаанаар бодхоогдоноб, ямар шалтагаантайб? Нүхэр Сокольниковой мэдүүлһэнэй ёһоор, барилгын материал, техникээр мууса хангагдаһан, управленидэ үгтэхэ зэргэтэй хэрэгсэлнүүд саг соогоо үгтөөгүй байна. Жэлэй түрүүшын хахадта 1000 шахуу тонно металл барилгашадта дутуугаар үгтэһэн. Тэрэнэй тоодо айхабтар шухала арматурна булад, 30 миллиметр зузаантай нимгэн түмэр гэхэ мэтэ оролсоно. Түмэр-бетон соргонуудшье дуталдаһаар. «Дари дээрэ дабһан» гэһэндэл, энэ барилгада автомашинанууд хүртэдэггүй байха юм. Энээнһээ уламжалан, шэрэгдэхэ али бүхы ашаанай миил 70 процентнь автотранспортаар зөөгдөө.

Гадна «Сибгипробум», Эрхүүгэй «Промпроектын» зохёожо табиһан проект болон смета шанарайнгаа талаар муу, дутуу дундатай. Энэл ушарһаа боложо барилгын болзор унжагайруулагдана, проектдэ ябууд нэмэлтэ, заһабари оруулха хэрэг гарана. Харин целлюлозо-картоной комбинадай дирекци барилгашадта туһалха болоходоо ахирхан лэ янзатай. Хам оролсохо юумэнэй гарахада, хара амяа харасагаагаад лэ һуудаг хэбэртэйгээр тэрэниие үгэ хэлэгшэ шүүмжэлээ.

Иигэжэ нягта холбоогүйгөөр ажаллаха гээшэнь огто таарашагүй. 1965 ондо, жэшээнь, хэхэ бүтээхэ ажалынь хэлэшэгүй ехэ, энэ жэлэй барилгын хажууда тиимэ үшөө 3 томо барилга болохо жэшээтэй. Үргэн лэ далайса! Мүнөө эндэхи барилгашад ерэхэ жэлэй хүдэлмэридэ хамсыгаа шуун бэлдэжэ байнхай. Жэлэй эсэс хүрэтэр хүдэлмэришэдэй тоое 4200 хүндэ хүргэхэ, 1000 хүнэй байха хамтын байра, столово гэхэ мэтые шэнээр бариха, мүн тодорхой ондоошье хэмжээ ябуулгануу хараалагдаа. Уран бэрхэ, дуршалтай барилгашадшье Ехэ химиин энэ барилга дээрэ олошоржо байнхай. 17 комплексно бригаданууд (тэдэнэй тоодо нүхэд Ангальт, Родионов, Мирошниченко болон бусадай бригаданууд) коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Хүдөө нютагуудта баһал ехэ барилга хэгдэжэ байдаг. Энэ баримта дурдахатаяа хамта, Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин «Восточные Саяны» колхозой парткомой секретарь В. К. Пахахинов артелиингаа гэшүүдэй юу хэжэ байһан тухай хөөрэжэ үгэбэ.

—Колхозоймнай правлени, партийна комитет шэнэ барилгын, заһабарилгын талаар 1962 онһоо хойшо яһала хүдэлмэри хээ,—гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.—Жэшээлхэдэ, энэ үе соо үнеэ һааха залтай 3 томо хашаа баригдаа. Эдэ хашаанууд соо тус тустань 200, 400, 500 үнеэд байха. 10 мянган тахяагай байха, досоогоо зарим тэды оньһожоруулагдаһан шубуунай байра бүтээгдээ. Энэ байра дам саашаа үргэдхэгдэжэ, 20—25 мянган тахяа багтааха, досоонь оньһон арга хэрэглэгдэдэг болохо. Тиигэжэ тус фермэмнай Түнхэндөө эгээл томо фермэ гэжэ тоологдохо байха. Хоёр мянган хонидой хурьгадтаяа байха горитойхон байра мүн лэ бодхоогдоо. Хартаабха хадагалха байра мүнөө баһал баригдажа байнхай. Энээнэй ашаар 300—350 тонно огородой эдеэ хадагалха аргатай болохо бшуубди.

Колхоздо малаа уһалха асуудал урдань шиидхэгдээгүй, нилээд хүндэ байһан. Тиимэһээ эндэхи колхознигууд маша ехэ оролдолго гаргаһан гэхэ. Мүнөө 5 фермэнүүд дээрэ худаг малтагдажа, уһанай асуудал сүм шиидхэгдээ, малшад одоол яһаа сайгаа.

Ажахын барилгануудые бодхоохотоёо хамта культурно-ажаһуудалай барилга тухай мартаагүйбди,—гэжэ нүхэр Пахахинов мэдүүлбэ.—1962 ондо Галбай тосхондо шэнэ клуб баригдаа һэн. Мүнөө жэлдэ үшөө хоёр клуб нютаг зоноо сэнгүүлхэ, баярлуулха юм. Мүн байрын гэрнүүд, һургуулиин байшан баригдаһан, һэльбэн шэнэлэгдэһэн байха. Гэхэ зуура малшадта илангаяа ехэ анхарал хандуулагдана. Тэдээндэ зорюулагдажа, 8 квартиратай гэр баригдажа байнхай.

—Хайшан гээд, ямар аргаар байра байдал барина0нбди?—гэжэ асуугаад, үгэ хэлэгшэ иигэжэ тэмдэглэбэ.—Шэнэ барилгада, заһабарилгада 1963 ондо 79 мянган түхэриг таһалагдаа һаа, мүнөө 91 мянга шахуу түхэриг гаргашалагдахаар хараалагданхай. Барилга дээрэ жэл бүри 60—65 колхознигууд хүдэлдэг, 120—150 һурагшад хамһалсадаг. Эдээниие урмашуулхын тула колхозой правлени, партийна организаци нэмэлтэ түлбэриин гурим зохёонхой. Жэшээнь, Арадай ажахын түйлалтануудые харуулһан Москвадахи выставкэдэ ошоходоо хүнүүд урмашангүй яаха гээшэб!? Нёдондо дүшөөд колхознигууднай энэ выставкэ хаража ерээ бэлэй. Эрхим барилгашад мүнөө жэлдэ Улаан-Үдэ ерэжэ, Майн 1-ниие һайндэрлэлсөө, промышленна предприятинуудаар аяншалаа.

Гэбэшье мухар аргаар, ямаршье проектгүйгөөр баринабди, олон колхознигуудые ондоо ажалһаа сүлөөлжэ, барилгада табинабди гэжэ В. К. Пахахинов мэдэрбэ. Хэрбээ эдэ барилгашадые үбһэ хуряалгада табяа һаамнай, хэды ехэ тэжээл бэлэдхэхэ һэн гээшэб! Ушар иимэһээ Түнхэнэй үйлэдбэриин управленидэ СМУ гү, прорабска участок эмхидхэхэ асуудал табинаб гэбэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ «Бурятцелинстрой» трест даншье һаа хангалтагүйгөөр хүдэлөө гэжэ элидхэл соо шүүмжэлэгдэһэн байгаа. Нээрээшье трестын барилгын организацинууд сметээр хараалагдаһан барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин үнэ сэн хямдаруулхын орондо 8,2 процентээр ехэ болгожорхиһон юм. Энэ мэтэһээ боложо, трест 599 мянган түхэригэй гарзада ороо һэн.

Эдэ дутагдалнуудые саашадаа дабтахагүйн тула бидэ хэдэ хэдэн хэмжээ абаа һэмди гэжэ трестые эрхилэгшэ В. П. Убеев хэлэбэ. Үнгэрэгшэ жэлэй эсэс багаар барилгын организацинуудта хүтэлбэрэилхы тушаалтаниие, мэргэжэлтэдые эльгээһэн, барилга дээрэхи ажалай эмхидхэл һайжаруулһан, барилгын болзор хороохо, шанарыень дээшэлүүлхэ хэмжээ абаһан байгаабди. Тиигэжэ хахад жэлэй түсэб 100,5 процент дүүргэгдэһэн юм. Зүгөөр проект, сметын үгы дээрэһээ манай предприятинууд хахад хүсэндөө шахуу хүдэлөө. Трестын 6 управленинүүдһээ дүрбэнэйнь хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэниинь энээн дээрэһээ харагдана бэшэ гү. Тиибэ яабашье, энэ жэлдэ яһала һайнаар хүдэлжэ эхилээбди гэлтэй. Хахад жэл соо 12 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра, хониной 4 байра, Гусиноозерскын үргэн экрантай кинотеатр, Подлопаткада (Мухар-Шэбэр) 320 һурагшадай һураха һургуули, Хяагтын гостиница гэхэ мэтэ бусад олон байра байдал ашаглалгада үгтөө. Ажалай эмхидхэлэй, экономикын хүдэлмэри нэгэ хэды һайнаар эрхилэгдэдэг болоо. Нэгэ баримта дурдаһууб. Энэ жэлэй 5 һара соо нэгэ хүдэлмэришэн түсэбэй ёһоор 1196 түхэригэй хүдэлмэри бүтээхэ байгаа, 1366 түхэригэйхиие гэхэ гү, али түсэбөө 114 процент дүүргэһэн байха. Трестын бүхы СМУ-нууд ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ даалгабаряа дүүргэһэн юм.

Барилгын болзор богонидходог, шанарыень һайжаруулдаг, ажалдаа шэнэ онол арга зоримгойгоор хэрэглэдэг комплексно, ажахын тоосоото бригаданууды нэрлэжэ байгаад, нүхэр Убеев иигэжэ мэдүүлээ: «Бурятцелинстрой» трест 1964 онойнгоо түсэб дүүргэхын тула али бүхы хэмжээ абаха юм.

Улаан-Үдын барилгашадай дунда партиин горкомой, райкомуудай, эхин организацинуудай эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын ямар хүдэлмэри ябуулжа байһан тухай КПСС-эй горкомой секретарь Л. Я. Пахосоев хэлэбэ. Жэшээ болгон, № 7 СМУ-гай парторганизациин хүдэлмэриин дүй дуршал тухай хэлэхэ зуураа, дайшалхы шадабаритай, нүлөө ехэтэй партийна организаци гэжэ тэмдэглэбэ. Коммунистнууд хадаа барилгын али бүхы участок бүхэндэ боложо байһан хэрэгые мэдэдэг, барилгашадые ударидан ябадаг. Соёл сурталайшье хүдэлмэри эндэ бодомжотойгоор табигданхай. Энээнэй ашаар тус управлени түсэб, уялгаяа барагаар дүүргэжэ байдаг.

Түсэбөө дүүргэдэггүй, барилганууды ашаглалгада үгэхэ болзороо таһалдуулдаг, муугаар баридаг барилгын организацинуудые үгэ хэлэгшэ шүүмжэлһэн байна. Энэ ушарта партийна организацинууд эмхидхэлэйнгээ талаар һулашаг, ажахыда биратай нүлөө үзүүлдэггүй гэжэ тэмдэглэбэ. Иимэрхүү байдал барилгын Буряадай управлениин организацинуудта үсөөн бэшэ үзэгдэдэг. Эндэшье КПСС-эй райкомууд, горком мүн лэ зэмэтэй. Юуб гэхэдэ, барилганууд дээрэ хүмүүжүүлгын, соёл сурталай хүдэлмэри һулаар, ахираар ябуулагдана бшуу.

Партиин райкомууд, эхин парторганизацинууд илангаяа ашаглалгада тушаагдахаяа байһан барилганууд дээрэ эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри бирагүйгөөр ябуулна. Гэхэтэй хамта городой барилгын организацинууд юрэнхы дээрээ хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргээ гэнэбди. Зүгөөр энэмнай жэлэй түсэбэй миил 30 процентнь болоно бшуу. Энээн дээрэ үшөө 1963 ондо тушаагдаха ёһотой байһан барилгануудые нэмэбэл, түрүүшын хахад жэл соо хэһэн юумэмнай өөдэтэй бэшэ байхал.

Зөөри хэрэгсэл алмаха, арьбалха, даажа абаһан хэрэгэйнгээ түлөө барилгашан бүхэнэй харюусалгатай байха, уралан нарижуулгын, ухаалан зохёолгын хүдэлмэри дэлисэ ехэтэйгээр дэлгэрүүлхэ гээшэ мүнөө үедэ баһал шухала удхатай гэжэ Л. Я. Похосоев хэлээ.

— КПСС-эй ЦК-гай декабриин, февралиин Пленумүүд хүдөө ажахын үмэнэ харюусалгатай, хүндэтэй зорилго табяа,—гэжэ Баргажанай СМУ-гай начальник В. А. Петелин хэлэбэ.—Теэд хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо гэбэл, габшагай ёһоор барилга хэнгүй һанаһандаа хүрэхэ гээшэ бэрхэтэй. Гаргаша багаар хээд, хямда сэнтэй продукци абахаяа һанабал, эрдэм наукын түйлалтануудые, түрүү дүй дуршэл хараадаа абалсан, мал ажалай, мүн үйлэдбэриин бусад барилгануудые бүтээхэ шухала гэжэ мэдээжэ aaб даа.

Нүхэдүүд, республикымнай барилгын организацинуудай, илангаяа хүдөө барилгашадай, дутагдалнууд элидхэл соо тон зүб шүүмжэлэгдээ гэхэ байнаб. Тиигээшье һаа яһала горитойхон хэрэг бүтээгдэнэ юм бэзэ. Барилга-хабсаралгын манай Баргажанай управлениие абаад үзээебди. Управлениин барилгашад барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ 6 һарын түсэб 106 процент, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэб 107 процент дүүргээ. Тиихэдээ гарза огто хээгүйбди. Иимэ үрэ дүн гол түлэб бригаданууды ажахын тоосоондо оруулһанай, барилгын хүдэлмэриие түлэхэ мүнгөөрнь уридшалан сэгнээд, хэһэн соонь түлэһэнэй ашаар түйлагдаһан байха. Тиигэбэшье эдэ дүнгүүд толгойемнай эрьюулээ, һанааемнай амаруулаа бэшэ. Ушарынь гэхэдэ, арга боломжоёо дүүрэн хэрэглээд байгаа һаа, һураггүй ехэ барилга бүтээжэрхиһэн байха жэшээтэй байгаабди. Эдэ дутуу дундануудаа яһала мэдэнэбди, тэдэниие усадхаха хэмжээ абажа эхилэнхэйбди. Хэрбээ манда захил хэгшэд договоройнгоо ёһоор бүхы юумэеэ хэдэг һаань, ямар һайн байха бэлэй, эдэ дутуу дунданууд жэшээгүй үсөөн байха һэн.

Эндэ баһа нэгэ ойлгомторгүй ушар гарадаг. Үйлэдбэриин управлени бидэнэй бүтээхэ барилгануудай список таарулан зохёодог, һүүлээрнь мантай совхоз лэ договор баталдаг. Тиигээд иимэ гуримай байхада совхоз өөртөө хэрэгтэй болоһон барилгаяа түргэхэнөөр бүтээлгээдхихэ аргагүйдэдэг. Иимэ ушар олоншье бэшэ һаа, үзэгдэдэг лэ гээшэ. Жэшээлхэдэ, республикын Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерство Баргажанай совхоздо урдань баригдажа эхилһэн 3 барилгые манай барилгын түсэбтэ оруулаагүй. Харин эдэ барилгануудайнь хүдэлмэри 60—70 процент дүүргэгдэһэн байха юм. Тииһэн мүртөө тэндэ дээрэнь үшөө тиимэ барилгануудые мүнөө жэлдэ бариха ёһотой гэһэн даалгабари үгэһэн байха юм. Энэ ушарта урда жэлэйнь эдэ 3 барилга түсэбтэ хараалагдаагүй ха даа, ойроошье хүртэгдөөгүй байһаар. Һүүлэй һүүлдэ эдэ гурбан барилгануудые мүнөө хэншье бүтээнэгүй. Минии һанахада, иимэ юумын гарахагүйн тулада анханһаа үтээе ойлголсохо, тодо һонороор хүтэлбэрилэлтэй гээшэ ха. Саашань хэлэхэдэ иимэ. Үнеэхи проект, сметэнүүд барилга эхилхэ гэхэдэ олонхи ушарта баһал үгы байдаг.

Хүдөөдэ хэгдэдэг барилга городойхиһоо баһа нэгэ илгаатай. Нэгэл баримта дурдаһуу. Энэ жэлдэ баригдажа байһан 65 барилганууд аяар 29 ондо ондоо нютагуудта тарашанхай. Тэдэнэй хоорондо аяар хэдэн зуугаад модо болохол. Хайшан гээд техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглалтайб? Саашадаа иимэ ябадал тэсэшэгүй гэжэ һанамаар.

Дурдангүй гарамаар бэшэ үшөө нэгэ асуудал бии. Тодорхойлон хэлэхэдэ, барилгашад һэлгэжэл байдаг гээшэ. Манай управлени 60 процент барилгашадаар хангагданхай гэжэ нүхэр Петелин саашань хэлэнэ. Хэнэйшье мэдэһээр, бидэ совхозуудта барилга хэдэгбди. Совхозуудта үлүү ажалша зон байдаггүй ха юм даа. Тиимэһээ ондоо тээһээ барилгашадые бэдэржэ олохо баатай болоогдоно.

Хүдөөгэй партком, үйлэдбэриин управлени хүдөөдэхи барилгада анхаралаа ёһотоор хандуулнагүй, барилгашадта мүртэйгөөр туһалнагүй гэжэ нүхэр Петелин шүүмжэлхы ажаглалта хээ.

— Илангаяа һүүлшын жэлнүүдтэ парти, правительство һургуулиин барилгада тон ехэ анхарал хандуулна. Хэрбээ 1959 ондо манай республика дотор һургуулиин барилгада 1.800 мянгаад түхэриг һомологдоһон һаа, һүүлшын хоёр жэл соо 3—3 миллион шахуу түхэриг мүнгэ гаргашална,—гэжэ Буряадай АССР-эй Гэгээралэй министрэй орлогшо И. П. Суетин мэдүүлээ.—Барилгашад жэлэй түрүүшын хахадта һургуули бариха талаар оролдосотойгоор хүдэлөө. Энэ хугасаа соо һургуулиин 2 байшан, хүүгэдэй 2 саад, 1550 хүнэй байха хамтын байра баригдаа.

Капитальна барилгада һомологдоһон мүнгэ зөөри илангаяа барилгын Буряадай управлениин талаһаа даншье һаа тулюураар хэрэглэгдэнэ. Энэ ушарһаа һургуулида ороодүй наһанай үхибүүдэй эмхи зургаануудай барилга тэсэшэгүй байдалда оронхой. Жэшээнь, Тарбагатайда баригдаха хүүгэдэй саад мүнөөшье хүрэтэр ашаглагдаадүй байһаар. Мүнгэ зөөри үгтэнхэй, гансал барилгашад лэ болоод аймгүйсэдком зохисотой хэмжээ абанагүй. Иигэжэ байхадань, һара соо оройдоол 500 түхэригэй барилга эндэ хэгдээ болодог. Хэрбээ иимэ удаанаар бариха болоо һаамнай, барилга 2—3 жэлдэ унжагайрха бшуу.

Һургуулиин барилга баһал һайн бэшэ. Хараад үзыт, Хяагтадахи интернат һургуулиин барилгын нобшорһонһоо боложо, һуралсалай ерэхэ жэлдэ 5 классай юроохо байрагүй байха юм. Энэ һургуулиин барилгада 150 мянган түхэриг мүнгэн һомологдонхой. Тиигээд оройдоол 50 мянганиинь энэ жэлэй 6 һара соо ашаглагдаа. Тус һургуулиие Харанхын СМУ баридаг, харин начальнигынь нүхэр Покровский хооһон амаараа найдуулһаар лэ. Үгышье һаа, Улаан-Үдэдэ баригдажа байһан интернат һургуули абаад үзэе. Энэ жэлдэ тус һургуули 600 үхибүүдые угтажа абаха байна. Теэд хүсэд бэлэн бэшэ байһаар. Хэршье тиимэ байгаа һаань, Улаан-Үдын горсоведэй түйсэдком энэ асуудал болохотой рүүнь шиидхэнэгүй.

Ахын аймаг Улаан-Үдэһөө яһалашье холо. Энээндэ шалтаад, эндэхид иигэжэ дурдадаг заншархуу: бидэ холын аймагайхидбди, манда һайсал туһалхаар лэ пээшэ. Тиибэшье һаань, нёдондо 10 мянган түхэриг һургуулиин барилгада үгтөө һэн. Тэрэнээ хэрэглэжэ шадаа гү? Үгы, оройдоол 2 мянган түхэригэй барилга хүүлээ һэн.

Мухар-Шэбэрэй аймтүйсэдкомой түрүүлэгшэ Ц. О. Цыбиковтэ үгэ үгтэбэ.

— Манай № 4 СМУ барилгын хүдэлмэри хэхэ хахад жэлэйнгээ түсэб 100,3 процент дүүргээ,—гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдээсэнэ.—Энэ үе соо 6 барилга дүүргэхэ байһан һаа, 7 барилга бүтээһэн байна. Түсэбөө дүүргэбэшье, СМУ-4 үшөөл бирагүйгөөр хүдэлнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Илангаяа шанарай талаар. Культурно-ажаһуудалай барилганууд удаан саг соо хэгдэнэ. Яахадаа иимэ байдал тохёолдоно гээшэб? Манай эндэхи барилгын управленида үгтэхэ ёһотой эд хэрэгсэл тогтоогдоһон болзор соогоо дээрэһээ үгтэнэгүй. Манай һанахада, энэ ушар тулюуршаг байдалай гол шалтагаануудай нэгэниинь болоно. Жэшээлхэдэ, мүнөө хониной 4 хашаа, үнеэдэй 2 байра болон бусад барилганууд бэлэн болгогдонхой. Теэд ашаглалгада тушаагдаагүй. Юундэб? Тэдэниие хушаха шифер байхагүй, шэрэ болоод бусад материалнууд үгыл зандаа. Ушар иимэһээ «Бурятцелинстрой» трест, мүн бусад организацинууд хүдөөгэй барилгада онсо анхарал хандуулхал ёһотой байгаа. Иимэ анхаралай хандуулагдадаггүйнь халагламаар.

Хоёрдохёор, проект табидаг организацинууд ехэл һулаар, хайхарамжагүйгөөр хүдэлнэ. Манай аймагай түбтэ 6-дахи жэлээ баригдажа байһан котельнэ энээндэ яашагүй жэшээ болохол. Тэрэнэй проектнь жэл бүри шахуу хубилагдажал, ондоо болгогдожол байдаг. Уршагта котельнэһээ боложо гэр байра, культурно-ажаһуудалай барилга далайса ехэтэйгээр барихын аргагүй. Хуу юумэн энэ котельнэдэ «шагтагалаатай» ха юм.

Энэ асуудалаар пленум дээрэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. И. Черныш, барилгын Буряадай управлениин начальник Г. А. Алексеев, «Главвостсибстрой»-н начальнигай орлогшо Б. И. Робей гэгшэд үгэ хэлээ.

НЭГЭ ҮДЭР ХОЁР АРЬЯАТАН

Хоринн аймагай Хуурай нютагта туруута ангуудай ородог хужар олон юм. Витимскэ коопзверопромхозой ангуушад энэ зундаа хужар дээрэ эбэртэ бугануудые унагааха гээд ехэтэ ядалсаа. Ушарынь юуб гэхэдэ, баабгайнууд хужарай хажуугаар эрьелдэдэг, ан турагуудые үргээдэг болобо. Аймхайшаг, дорьбогүй ангуушад баабгай олон болоо гэһэн зар тунхаг тараагаа.

Зунай үедэ баабгайе хюдаханъ хорюултай юм. Хэрбээ баабгайнуудай айл тосхондо дүтэлжэ, адууһа малда доотолоо һаань, эдэ арьяатануудые хорооҗорхиходо ямаршье хүшөөлтэ байхагүй.

Баабгайнууд хужар харууһалжа, бугa, хандагай, гүрөөһэ баридаг, инзага, буга ба хандагайн туталнуудые зооголжо, энэ аашаараа агнууриин ажахыда ехэхэн хохидол үзүүлдэг.

Зунай тэн багаар баабгайн ороон эхилжэ, тэдэнэр бэе бэеэ бэдэржэ, ходоо зайгуултадаг. Энэ үедэ баахалдайнууд ехэ сухалтай, хүндэшье доботолдог юм.

Агнууриин управлениин ахалагша охотовед П. Н. Краснов бидэ хоёр командировкодо ябахадаа, баабгайнуудай байрлаһан газар үзөөд ерэхэ гэжэ туршабабди. Буряадай суута ангуушан Ж-Д. Биликтуевтай өөрын сэнхир «Волгодо» һуугаад, Хуурай нютаг дунгинан ошобобди.

Хужар дээрэ ерэхэдэмнай, баабгайн мүрнүүд гэжэ дүүрэн байба. Үглөөгүүр эртэхэн бодожо, хужарта ошоходоо шуудэр дээрэ томо гэгшын шара маахайн мүр олобобди. Баабгай хаагуур ябадаг, юу хэдэг юм гэжэ мэдэхэ хүсэлэнтэй, энээнэйнгээ мүр дахажа эхилбэбди. Энэ зантагарнай ходол агнаһан хэбэртэй, майлануудые шэглэн ябана. Хоёр дахин хохюур соо бугануудые үргээжэрхиһэн байба. 10 часта, шуудэрэй хатахада буртаг шэрэнги соо оруулаад, баабгайнгаа мүр алдажархибабди.

Баабгайе хэбтэшэһээнь бодхоохо һанаатай буртаг соогуур яһала худхабабди. Һүүлэй һүүлдэ эсэшоод, амархаяа нүүлэ дээрэ һуубабди. 5-шье минутын үнгэрөөгүй байтар гэнтэ арадамнай мүшэрэй хухарха дуулдаба. Бидэшье һуха харайн бодоод, карабинуудаа тодхоод зогсошобобди. 10-аад метртэ байһан нүүлын саанаһаа томо гэдэг баабгай мая тээшэ харайба. П. Красновоймни үрдижэ буудажархихадань, баабгай урбалдашаһан аад, тэрэ дарыдаа бодоод, манһаа тэрьедэжэ эхилбэ.

Хэды-еды буудатарнай, баабгай хасуури руу хараа далда орошобо. Баабгайн унаһан газарта үһэ ноохон, гэшхүүлһэн набша намааһаа бэшэ юумэ юушье харагдабагүй.

Мүнөөдэршье олдохогүйнь гэлсээд, отогоо бусаха гэжэ хоёр тээшээ тарабабди.

П. Красновни харгыдаа ябатараа үжэнхэй мяханай үнэр абажархиба. Тиихэтэээ хамта үнэр гутаһан зүг тээшэ мараажа захалба. Гэнтэ харан гэһээнь зантахи (зээгэн) бургааһанай оёорто баабгайн бариһан бугые амтархан зооголжо хэбтэбэ. Краснов 30 метр шахуу дүтэлэн ошоод, тэрэнэй духан дундань хоноожорхёо. Зантахи гээшэмнай ангуудые хүсэхэ шадалгүй хадаа шэлүүһэн, шоно, баабгайнуудай үлөөдэһые түүлэг юм.

Үглөөдэрынь солото ангуушан Ж-Д. Биликтуев баабгайн унааша газарта шуһанай дуһал олюжо, мүрдэжэ эхилбэ. Баабгайшье хахад модо тухай гүйгөөд, буртаг хасуури соо унажа, шархяа хатааһан байба. Энэмнай томо гэгшын һубай арьяатан байба. Хэмжэхэдэмнай бэеынь ута 1 м. 80 сантиметр, мяханиинь 110 килограмм болоо.

Иигэжэ охотовед П. Краснов хоёр арьяатадые хорообо. Отогоо бусажа ябахадаа, Краснов хоёрдохи баабгайтаяа уулзашоо. Тэрэнь хүнэй үнэр абамсаараа һэегүй тэрьедэжэ арилаа.

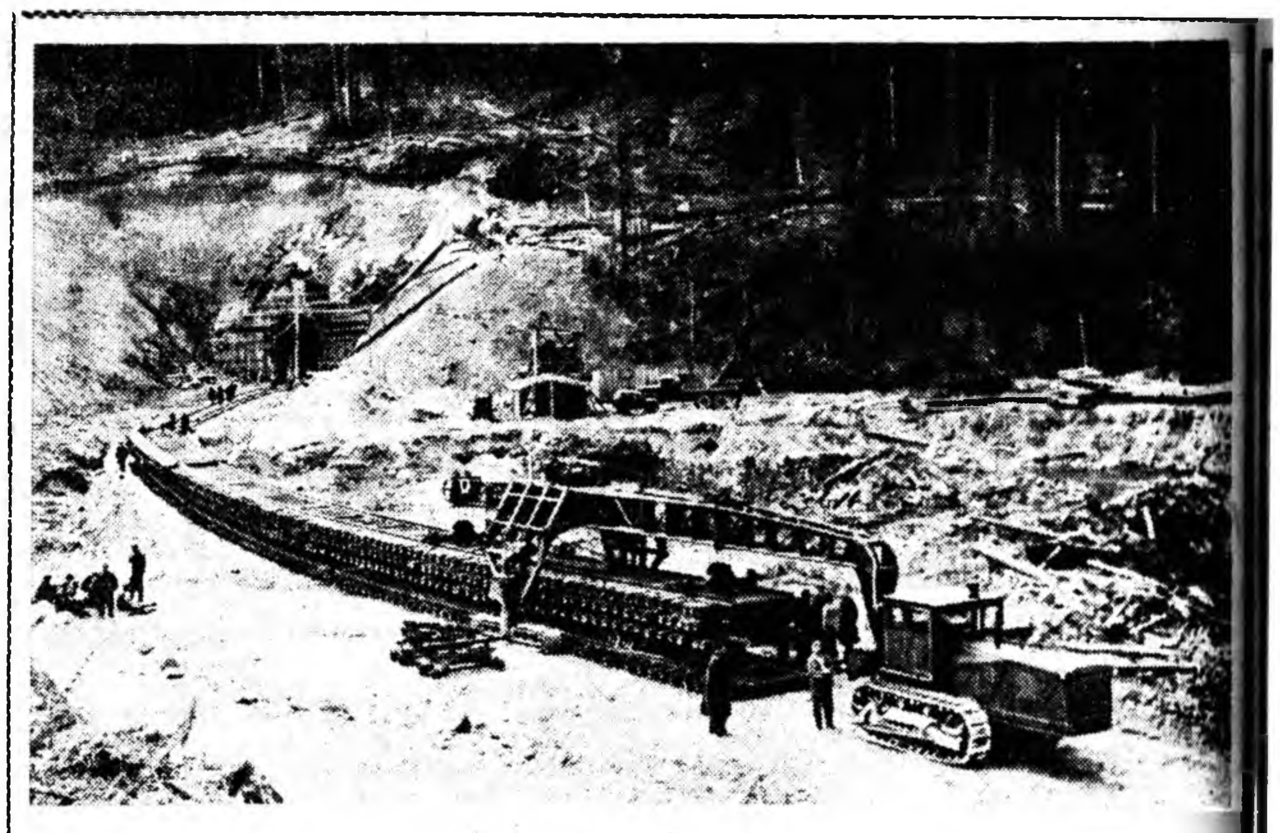
М. Н. ГЫЛЫКОВ,
ангай ажал эрхилдэг биолог.

Даша Аюшеевич Бабалаев Захааминай аймагай «Коммунизм» колхозой эгээл үнинэй, баян дүршэлтэй малшадай нэгэн юм. Мүнөө Даша Аюшеевич эбэртэ малай фермые даагшаар ажаллана. Тэрэнэй гүүртын мал бэлшээри һайнтай газарта шадал соогоо таргалуулагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Бабалаев малшан Р. Бальжировтай хөөрэлдэжэ байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

САЯАНИИЕ ХҮНДЭЛЭН ГАРАҺАН ХАРГЫ. **Урда Сибириин түмэр харгын һүүлшын һалаа Абаканһаа эхилдэг. Барилгын саада заха—Тайшет хүрэтэр эндэһээ 650 модо газар хада уула болон ой тайгаар ябаха хэрэгтэй болоно. Тинхэдээ Минусинска тала газар болон Саянай хада хүбшые хүндэлэн гарана. Хамта 500 гаран километр харгы хада газарта баригдаха юм. Тэрээнһээ 10 километрынь—туннель болоно.**

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хоёрдохи Джебскэ туннель гаталагдаа. Түмэр харгы табидаг поезд дам саашаа зүүн тээшээ ябаа.

(АПН).

Аяар 12 миллион

Улаан-Үдын трамвайн управлениин коллектив арад зониие трамвайгаар зөөхэ 1964 оной түрүүшын хахад жэлэй түсэб болзорһоонь урид 105 процент дүүргэһэн байна. Поездын бригаданууд арад зониие зөөхэдөө культурнаар хангадаг болоо. Жэлэй түрүүшын хахадта 12.018.400 хүниие гэхэ гү, түсэбһөө гадуур 617 мянган хүниие зөөгөө.

Комсомолшууд болон цехэй комитедүүдэй үүсхэлээр лини дээгүүр комсомол-залуушуулай 4 поезд, мүн Буряадай комсомолой 40 жэлэй ойн нэрэмжэтэ нэгэ бригада худэлнэ. Эндэ коммунис ажалай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн 4 бригада бии.

Трамвай жолоодогшод Екатерина Анкудинова, Алла Самойлова, Валентина Гладких, кондукторнууд Вера Пархоменко, Вера Ракитина, Тамара Марцынюк болон бусад үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллана.

Трамвайн управлениин хүдэлмэришэд өөһэдынгөө ойн һайндэр—декабриин 16 хүрэтэр жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэ арга боломжотой.

М. ДМИТРИЕВ.

Амгалан ёһоной аяншалга

СОФИ, июлиин 4. (ТАСС). «Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политикые шууд бэелүүлхын түлөө», «Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гээшэ хүршэ һайнаар һууха үндэһэ һуури болоно» гэһэн гаршагуудтайгаар Норвегидэ Н. С. Хрущевой аяншалга тухай советско-норвежскэ хамтын коммюнике Болгариин газетэнүүд мүнөөдэр толилоо.

Н. С. Хрущевой аяншалга энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха советскэ политикын булюу һайн байһые эли тодоор харуулаа. Скандинавиин гүрэнэй ажал ябуулагшадтай харилсаа холбоо байгуулхадаа Н. С. Хрущев хадаа оронуудые барисаа ехэтэй болгон ойртуулдаг юумэнүүдые онсолон тэмдэглээ, эбтэй эетэйгээр ажаһуухые али али талынгаа эрмэлзэдэг тухай тогтожо хэлээ, уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулха, гүрэнүүдэй хоорондын экономическа холбоо хүгжөөхэ шэнэ онол аргануудые бэдэрээ гээд «Отечествен фронт» гэжэ газетэ тайлбаринууд соогоо бэшэнэ.

Н. С. Хрущевые Скандинавиин арадуудай хани халуунаар угтаһан ушар Советскэ Союзай политикые бухы оронуудай олон миллион жиирэй хүнүүдэй һайнаар ойлгодог, ехээр һайшаадаг байһанай баһа нэгэ гэршэнь боложо үгэнэ гээд «Труд» газетэ тэмдэглэнэ. Эб найрамдалай түлөө элитэ ехэ тэмсэлшэ Н. С. Хрущевой ажал ябуулгые дэлхэйн олон миллион хүнүүд угаа ехэ һайшаалтайгаар, баясхалантайгаар угтана гээд газетэ бэшэһэн байна.

Хилын саанаһаа

В. И. Ленинэй зохёолнууд румын хэлэн дээрэ хэблэгдэбэ

БУХАРЕСТ, июлиин 4. (ТАСС). В. И. Ленинэй зохёолнуудай хүсэд суглуулбариин 26-дахи томые политическэ литературын гүрэнэй хэблэл румын хэлэн дээрэ хэблэн гаргаа. 1914 оной июльһээ 1915 оной август хүрэтэрхи үе соо В. И. Ленинэй бэшэһэн зохёолнууд энэ том соо оруулагданхай гээд Аджерпрес агентство мэдээсэнэ.

Эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ шэнэ туһа нэмэри

УЛААН-БААТАР, июлиин 4. (ТАСС). Скандинавида Н. С. Хрущевой аяншалгын амжалтатайгаар дүүрэһэн ушар дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал хангаха хэрэгтэ шэнэ элитэ ехэ туһа нэмэри болоно гэжэ Монгол Арадай Республикада тоологдоно.

Скандинавиин оронуудта Советскэ правительствые толгойлогшын аяншалгын дүнгүүдтэ дэлхэйн олониитын угаа ехэ һонирхолтойгоор хандалгые юутэээр тайлбарилжа болохоб гэхэдэ, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха ленинскэ гадаадын политика угаа ехэ нүлөө үзүүлдэг байна гээд МОНЦАМЭ агентствын гадаадын политическэ шэнжэлэгшэ бэшэнэ.

Дани, Швеци болон Норвегидэ Н. С. Хрущевой аяншалга Европодо, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ, үгэеэ бүри һайнаар ойлголсодог болохо, хүршэ һайнаар һууха, али алиндаа ашагтай туһатайгаар харилсаа холбоо байгуулха хэрэгтэ шэнэ шата боложо үгэнэ. Энэ аяншалга Советскэ Союзай болон Скандинавиин гурбан ороной хоорондохи харилсаа һайжаруулхаһаа гадна, харин уласхоорондын шахардуу шанга байдал һуларуулгада шэнэ ехэ туһа нэмэри боложо үгөө, хоёр талада, тэрэшэлэн бүхы гүрэнүүдэй үгэеэ ойлголсолгодо хамаатай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэдээ, гүрэнүүдые толгойлогшонорой нюурааpaa уулзажа холбоо байгуулгын шухала удха шанартай байһые харуулаа.

Дани, Швеци болон Норвегидэ Советскэ правительствые толгойлогшо Н. С. Хрущевой аяншалгын амжалтатайгаар дүүрэһые Монголой олониитэ угаа ехээр һайшаана гээд шэнжэлэгшэ түгэсхэлдөө бэшэнэ.

Хүршэ ёһоной харилсаанууд улам бэхижэбэ

ОСЛО, июниин 4. (ТАСС). Норвегидэ Н. С. Хрущевой аяншалгын дүнгүүдые Норвегиин бүхы түбэй газетэнүүд үргэнөөр тайлбарилна. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой аяншалга советско-норвежскэ харилсаануудые саашадань хүгжөөлгэдэ, хоёр ороной үгэеэ бүри һайнаар ойлголсолгодо туһалха гэжэ шэнжэлэгшэд тоолоно. «Арбейдербладет» гэжэ газетэ түрүү бэшэг соогоо иигэжэ тэмдэглэнэ: «Норвегидэ Хрущевой аяншалга урагшатай байгаа. Манай оронууд алгасалдаатай байгаашье һаа, хүршэ һайнаар хоорондоо ажаһуужа шадаха гэжэ бүри эли боложо үгөө».

Советско-норвежскэ хамтын коммюнике тухай тогтоходоо, «Арбейдербладет» иигэжэ тэмдэглэнэ. Уласхоорондын шахардуу шанга байдалай улам һуларжал байһан тухай энэ документ соо заагдана.

Газетын һанамжын ёһоор аяншалгын үедэ Норвегиин ехэ ехэ политигуудтай Н. С. Хрущевой нюураараа уулзажа тогтооһон холбоо барисаан тусгаар удха шанартай. «Коммюнике соо табигдаһан зорилгонууд бултанай зүгһөө баяртайгаар һайшаагдаха» гээд «Афтенпостен» газетэ бэшэнэ.

Центрэй партиин орган болохшо «Нашунен» газетэ Советскэ правительствые толгойлогшын аяншалгын дүнгые гаргахадаа иигэжэ бэшэнэ:

«Европын хойто талада энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха һайн, бата бэхи үндэһэ һуури байгуулга аяншалгын юрэнхы дүн болохо зэргэтэй».

МАЛАВИ

ТАЙЛБАРИ

Ньясаленд гэжэ нэрлэгдэдэг Африкын энэ нютагта Африкын бэеэ даанхай шэнэ ороной хара-улаа-ногоон үнгэтэй туг июлиин 5-най һүниин тэг дунда бадаруулагдаа. Англиин эзэрхэлгэ доро 70 гаран жэл соо байһан энэ орон Малави гэжэ бүрин эрхэтэ гүрэн болоо.

Малави Түбэй Африкын зүүн талын хүбида 119,3 мянган дүрбэлжэн километр газар эзэлдэг юм. Тус орон хойто талададаа Танганьикын болон Занзибарай нэгэдэмэл республикатай, баруун талададаа Хойто Родезитэй, урда болон зүүн талададаа Португалиин Мозамбик гэжэ колонитой нэгэ хилэтэй юм. Ороной газарай табанай нэгэ шахуу хубиие Ньяса, Ширва болон бусад нуурнууд эзэлдэг юм.

Малавиин зоной тоо 3 миллион үлүүтэй хүн болодог. Тэдэнэй 20 мянга шахууень Европо болон Азиин уг гарбалай зонууд юм. Эгээн олон тоото африкан арад зониинь малави болоно. Яо-Ломве, ангонитонга болон бусад уг гарбалтай зон эндэ мүн лэ ажаһуудаг.

Малавиин Конгресс гэжэ парти африкан зоной гол политическэ организаци болоно. 1959 ондо Африканска национальна конгрессые колониальна засагаархидай хориходо, тэрэнэй орондо Малавиин конгресс гэжэ парти байгуулагдаһан юм. Премьер-министр Хестингс Банда тус партиин түрүүлэгшын тушаал даадаг.

Малавиин ажалай союз орон доторхи хүдэлмэришэнэй хүдэлөө толгойлдог. Энэ союз 50 мянга шахуу гэшүүнтэй. Хэдэ хэдэн һалбаринуудай профсоюзууд транспортын хүдэлмэришэдые, түмэр замшадые, гүрэнэй алба хаагшадые болон бусадые нэгэдүүлдэг.

Англиин колонизаторнуудай эзэмдэлгэһээ уламжалан Малавиин экономико жэгдэ бэшээр хүгжэжэ, гол түлөб сайн набша үргүүлдаг мэргэжэлтэй болоһон байгаа. Гадна тус орон хлопок, тамхи, тунгово тоһо, кофе газаа тээшэнь худалдадаг юм. Эрхим газарыень Европоһоо ерэһэн хүнүүдэй булимтаран абаһан дээрэһээнь, африкан зон ходоодоо газараар дуталдажа байдаг.

Промышленностиинь хүдөө ажахын түүхэй эд болбосоруулдаг. Жэжэхэн предприятинуудһаа бүрилдэг. Англиин колониальна засагай хид национальна промышленность хүгжэлтые зориюута һаатуулдаг. Урда Розедэхи болон ЮАР-ай ашагта малтамалнууд предприятинуудые хүдэлмэришэдөөр саг үргэлжэ хангадаг болоһон байгаа.

Ороноо экономическа талаһаа хүгжөөхэ алхамуудые Малавиин национальна правительство мүнөө үедэ абажа байнхай. Правительство хадаа хүдөө ажахын кооперативуудые хүгжөөлгые урмашуулан дэмжэдэг, угаа ехэ талмайтай намаг газар хатааха, тэрэнэй һуурида сахарай тростниктай болон какао плантацинуудые байгуулха түсэбүүдые зохёодог байна. Ороной экономикые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб энэ жэлдэ баталан абтаа. Бүд нэхэлгын промышленность байгуулха, жаахарай завод ашаглалгада үгэхэ, Нкула мүрэн дээрэхи гидроэлектростанциие ашаглалгада үгэхэ тус түсэбөөр хараалагданхай.

Бэеэ даанхай байдалтай болобо

ЛОНДОН. (ТАСС). Ньясаленддa бэеэ даанхай байдал олгогдоһонтой дашарамдуулагдан болохо һайндэр Блантайрта худалдаа наймаанай ярмагые премьер-министр Хестингс Банда гэгшын июлиин 4-дэ нээхэдэ эхилээ. Июлиин 5-най һүниин тэг дунда ороной нийслэл Зомба городто Малавиин хара-улаа-ногоон үнгэтэй национальна туг мандуулагдаа. Англиин захиргаан доро байһан түбэй Африкадахи энэ орон саашадаа Малави гэжэ нэрлэгдэхэ.

Ньясалендын бэеэ даанхай болоһонтой дашарамдуулагдаһан һайндэртэ дэлхэйн 80 гаран ороной делегаци ерэхээр хүлеэгдэнэ.

24 ОРОНОЙ КОМИТЕДТЭ

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 4. (ТАСС). Колони оронууд болон арадуудта бэеэ даанхай байдал олгохо тухай Декларациие бэелүүлхэ талаар ООН-ой тусхай комитедэй (24 ороной түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн комитет) сесси энэ оной февралиин 25-һаа хүдэлмэрилжэ эхилһэн аад, үсэглэлдэр хаагдаба. Аден, Мальта, Баруун-Урда Африка, Урда Родези, Британиин Гвиана болон Португалиин захиргаан доро байһан орон нютагууд тушаа шиидхэбэринүүдые тусхай комитет сессиингээ боложо байха үедэ баталан абаа. Колони арадууд болон оронуудта бэеэ даанхай байдал олгохо тухай Советскэ Союзай үүсхэлээр ООН-ой Генеральна Ассамблейн 1960 ондо баталан абаһан Декларациие дүүргэлтэ болгохыень колонизаторнуудые баадхаха гээшэ эдэ шиидхэбэринүүдэй зорилгонь болоно.

Тусхай комитедэй түгэсхэлэй заседани үсэглэлдэр боложо, Урда Родезидэхи байдал тухай элидхэлые баталаа. Энэ элидхэл ООН-ой Аюулгүйн Соведэй болон Генеральна Ассамблейн удаадахи сессиин үзэмжэдэ табигдаха юм. Англиин энэ колонидо үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг ябадал элидхэл соо эрид шууд буруушаагданхай. Тус элидхэл баталан абалгые унжагайруулха гэжэ Англи, США түрүүтэй колониальна гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд дахяад һэдэлгэ гаргаһан байгаа. Зүгөөр колонизаторнуудай мэхэтэ һанаашалгань комитедэй зүгһөө дэмжэгдээгүй.

Урда Родезидэхи байдал Африкадахи амгалан тайбан байдалда гай түбэг татана, тус элидхэл хойшолуулашагүй хэмжээ абахын тулада Аюулгүйн Соведтэ дары түргэнөөр дамжуулан үгтэхэ ёһотой гээд Эфиопиин түлөөлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

24 ороной түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн тусхай комитедэй удаадахи сесси сентябриин 8-да нээгдэхэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: Н. С. Хрущевой Эхэ орондоо бусажа ерэһэн тухай ТАСС-ай мэдээсэл; «Ажахые тусхай мэргэжэлтэй болгохо хэрэг интенсификациин гол шата» гэһэн гаршаг доро КПСС-эй Буряадай обкомой ээлжээтэ V пленум дээрэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ К. Л. Барьядаевай хэһэн элидхэл; «Арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ Буряадай АССР-эй һургуулинуудай Габьяата багшын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай» Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ; «Кукурузына плантацинь буртаг үбһэнһөө дарагдаа» гэһэн корреспонденци; «Түрэл орон доторнай» гэһэн гаршаг доро ороной олон заха хизаарнуудһаа абтаһан һүүлэй һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда: КПСС-эй Буряадай обкомой ээлжээтэ пленум дээрэ нүхэр К. Л. Барьядаевай хэһэн элидхэлэй түгэсхэл ба түрүүшын асуудалаар пленумдэ хабаадагшадай хэлэһэн үгэ.

Гурбадахи хуудаһанда: «Барилгын асуудалнууд — партийна организацинуудай харалда» гэһэн гаршаг доро партиин обкомой пленум дээрэ КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь К. М. Продайводагай хэһэн элидхэл ба хоёрдохи асуудалаар пленумдэ хабаадагшадай хэлэһэн үгэ толилогдоо.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: уласхоорондын байдалай дэлхэйн олон оронуудһаа абтаһан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд; Хабаровскын хизаарай драмын театрай коллективэй Улаан-Үдэдэ табиһан спектакль тухай Э. Леонтьевагай «Түрүүшын амжалта» гэһэн корреспонденци.

МЕКСИКЫН ЭКОНОМИКЫН ШИИДХЭГДЭЭГҮЙ АСУУДАЛНУУД

Мексикэ болбол Латиин Америкэдэ газарайнгаа хэмжээгээр гурбадахи, хүн зонойнгоо тоогоор хоёрдохи орон юм. Тэрэ хадаа элдэбын ашагта малтамалнуудаар, хүсэ ехэтэй гол горхонуудаар элбэг. Мүнгэнэй, туулганай, сайрай, сурьмагай, серын, висмудай болон бусад хэдэн үнэтэ малтамалнуудай нөөсөөр Мексикэ капиталис дэлхэйн түрүүшын табан оронуудай нэгэн болодог. Орон доторнь мүн һайн шанартай түмэрэй рудагай, нефтиин нөөсэнүүд ехэ юм. Хэдэн миллион гектар үрэжэл һайнтай газарынь баһа ехэ баялиг болохо байна бшуу.

Иимэ ехэ баялигуудтай байбашье Мексикын экономико һүүлшын 30—40 жэлэй туршада ехэ һулаар хүгжэнэ. Мүнөө болотор промышленна талаараа хүгжэнги капиталис оронуудта түүхэй эд үгэдэг орон байһан хэбээрээ. Мексикын хүн зон бүхэнлэ хүртэдэг олзо доходые Англи, ФРГ болон Францитай сасуулбал дүрбэ дахин, тиихэлэ США-тай найма дахин доогуур байха юм.

Оронойнь арадай ажахын түшэг тулгууринь хүдөө ажахы болоно, тэндэнь ажал хэдэг бүхы хүн зонойнь 54 процент хүдэлдэг. Промышленностьда 2 миллион шахуу хүн гү, али 17 процентнь хүдэлдэг. Промышленностиинь гол һалбаринууд тэхэдэ, ашагта малтамалнуудые абалга, нефть болбосоруулга болоно. Металлургиин, машина бүтээлгын, химиин, тамхинай, бүд нэхэлгын промышленностьнуудай предприятинууд бии юм.

Һүүлшын 10 жэл соо Мексикын экономическа хүгжэлтэ тиимэ тогтууригүй болоо. Хэрбээ 1940—1950 онуудта ороной валовой продукци 2 дахин нэмэһэн байгаа һаа, 1950—1961 онуудта тэрэнь оройдоо 70 процентээр нэмэһэн байдаг. «Мексикын экономическа хүгжэлтэ ойрын жэлнүүдтэ ехэ бэрхэшээлдэ орохо болоод байна. Оронойнь экономикын хододоо ургажа байбашье, олон хүдэлмэришэд болон ехэнхи тараашадай олзо доход тиимэ ехээр нэмэнэгүй. Мексикын тушаалта нюурнуудай хэлэдэгэй ёһоор оронойнь хүдөө районуудта уласхэлэн байдал үдэр бүри ушаралдадаг»,—гэжэ Америкын «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» журнал бэшэнэ.

Тиигэбэшье Америкын журнал Мексикын мүнөөнэй бэрхэшээлнүүдэй шалтагааниие элирүүлхэ гэжэ һэдэнэгүй. Юунһээ иигэнэб гэхэдэ, оронойнь иимэ байдалда ороһондонь ехэнхидээ США-гай монополинууд харюусалгатай ха юм. Франциин «Монд» газетын бэшэһэнэй ёһоор: «Мексикын худалдаа наймаанай дүрбэнэй гурбан хубинь Вашингтонтой холбоотой. Үшөө мүнөө хүрэтэр ашагта малтамалнуудай компанинуудай ехэнхи хубинь үнэндөө США-гай мэдэлдэ байдаг».

Үргэн ажалшадай байдал хүушанайнгаа шэнги ехэл хүндэ байдаг—хэдэн миллион хүдэлмэришэд болон тараашад үлэсэжэ, гуйраншанай байдалда оронхой. «2 миллион гаран хүдэлмэришэд болон 6 миллион шахуу тараашад хубсаһа хунар муутай, хүл нюсэгэнүүд, тон хэрэгтэй юумэнүүдээр дуталдадаг»,—гэжэ Мексикын ажалшадай конфедерациин мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Экономикоёо түргөөр хүгжөөхэдөө ехэнхи гаргашыень ажалшадай хүзүүн дээрэ тохохоор правительствын экономическа политика шэглүүлэгдэнхэй. Энэ политикын ажалшадай байдалда яажа нүлөөлдэгые элирүүлхэ зуураа, Америкын буржуазна эрдэмтэн Оскар Льюис иигэжэ бэшэнэ: «Мексикын промышленна хүгжэлтын гаргашые үгытэйшүүл түлэнэ. Политическэ засагайнь удаан болотор һэлгэгдэнгүй байхада Мексикын дунда шадалтайшуул үгырэл, ядаралда орожол байдаг... Тараашад шабар горшоог сооһоо бобы, шулуун дээрэ баллаһан гашуун перец эдидэг. Тараашанай эдидэг юумэн эдэл гээшэ, тиигээд тэдэ бүхы наһан соогоо хубсаһа хунаргүй ябадаг юм».

Мексикын буржуазна газетэнүүдэй мэдээсэһэнэй ёһоор 1963 оной декабрьда Мичоакан штадта хэдэн арбаад мянган хүнүүд үлэсэжэ байһан. Тэрэ штадай хүн зоной 54 процентнь талха хилээмэ эдидэгтүй, 30 процентнь—мяха, загаһа, һү болон үндэгэ эдидэггүй, 73 процентнь гуталгүй, 30 процентнь гэр байрада хэрэгтэй, 49 процентнь үзэг бэшэг мэдэдэггүй юм.

Феодализмын үлэгдэлнүүдэй бии байһан, харин монополинуудһаа дулдыдадаг дээрэһээ оронойнь экономико иимэ бэрхэшээлнүүдтэ ороно. Харин капитал Мексикэдэ нилээд бата һууритай. Мексикэдэ байһан хари гүрэнүүдэй капитал 1962 ондо 1200 миллион доллар, тэрэнэйнь 800 миллиониинь США-гай монополинуудта хамаатай байһан юм.

Мексикын хари гүрэнүүдтэй хэдэг худалдаа наймаанай. 70—75 процентнь США-тай гарта байдаг.

Орон доторойнгоо газарые эдлэлгэдэ шэнэдхэлгэ хэхэ гэхэдэнь харин монополинууд һаад хэдэг, гүрэнэйнгөө промышленностиие түүхэй элээр болон электрын, мүн бусад хүсөөр хангахада бэрхэшээлнүүдые ушаруулдаг, мексиканецуудай ажалаар бии болгоһон оронойнь олзо доходой ехэнхи хубиие тэдэнэр үбэршэлдэг юм.

Газарые шэнээр хубааха гэжэ 1917 оной конституци соогоо бэшэһэниинь газарай асуудалые шиидхэхэ аргагүй байһан, теэд нютагуудтахи ба харин эзэдүүдтэ хабаатай помещигүүдэй ехэнүүд ажахынуудые үгы болгожо шадаагүй. Мүнөө Мексикэдэ газаргүй 3 миллион тараашад бии юм. Тиихэдэ хоёр зуугаад бүлэнэр болон монополинуудай нэгэдэлнүүд 30 миллион гаран гектар үлэмжэ үрэжэлтэй газарнуудыень эдлэдэг байна бшуу. Мексикэдэ эгээн ехэ газарай эзэд США-гай монополистнууд юм. Гансал нэгэ АРСАКО гэжэ Хойто Америкын промышленна компани 1 миллион гектар газар булимтаран эзэлдэг Чиуауа ба Коауила гэжэ штадуудта 7 миллион гектар болохо айхабтар ехэ газар США-гай хорин томо эзэдтэ хабаатай байха юм.

Харин капиталай шунахайржа, орондонь үзүүлһэн хохидол тушаа хэлэхэдээ, промышленность болон худалдаа наймаанай министрэй орлогшо үнгэрэгшэ жэлдэ иигэжэ мэдүүлээ һэн: «Һүүлшын 20 жэлэй туршада харин капитал Мексикэ сооһоо 10 миллиардһаа дээшэ... ашаг олзо оруулаа. Мексикэ сооһоо олоод, харин баяшуулай абаашаһан ашаг олзо манай орон дотор ашаглалгада оруулагдаһан харин капиталһаа хоёр дахин дээгүүр». Тиихэдээ Мексикын хүгжэлтэдэ США мүнгэ зөөри үгэдэггүй, харин ханигүй ехээр абаашадаг байна.

Өөрынгөө орониие хари гүрэнүүдһээ дулдыдахагүй, хүндэ промышленностьтай болгохо, национальна экономикые түргөөр хүгжөөхэ зорилгоор Мексикын правительство гүрэнэй ажахынуудые байгуулжа, тэдэниие бэхижүүлхэ шэглэл абанхай. Энэ талаар нефтиин компанинуудые (1938 он) болон электроэнергетикые (1960 он) гүрэнэйнгөө мэдэлдэ оруулһаниинь шухала удхатай байгаа. Мүнөө дээрээ Мексикэдэ түмэр харгы, электростанцинууд, нефть болон газарһаа гарадаг газ, металлургическа заводууд, авиакомпанинууд болон бусад гүрэнэй мэдэлдэ оронхой. Мексикэдэ бүхы дээрээ гүйсэд болон хүсэд бэшээр гүрэнэй болоһон 300 гаран предприяти болон эмхинүүд бии. 1962 ондо абтаһан Мексикын экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбэй ёһоор ажахын хүгжэлтэдэ 80 миллиард шахуу песо оруулха, тэрэ тоодо 40 миллиард песонь гүрэнэй зөөри гэжэ хараалагданхай.

Мексикын гүрэн буржуазна ангиин шэнжэтэй дээрэһээ оронойнгоо промышленностиин хүгжэлтэдэ шууд сэхээр нүлөөлдэггүй, элдэбын зүрилдөөнүүд үзэгдэдэг байна. Тэрээнһээ байха, һүүлшын үедэ Мексикын гүрэндэ нютагай томо буржуази нүлөөтэй болоо. Энээнэй ашаар гүрэнэй-капиталис предприятинуудһаа эдэ буржуазигаар дамжуулан харин капитал хэмгүй ехэ олзо доход оруулдаг болонхой.

Мексикын правительство һүүлшын жэлнүүдтэ экономическа политикаяа нэгэ бага ондоо болгоно, империалис монополинуудтай «һайн дуранай» хэлсээнүүдые хэдэг болоо. Тиихэдэнь харин капитал өөрынгөө компанинуудай предприятинуудые Мексикэдэ нээжэ, орон доторнь эд бараа дүүргэжэ, промышленна үйлэдбэридэхи өөһэдэйнь капитал нилээдгүй ехээр түриһэн байха юм.

Мексикын демократическа хүсэнүүд гүрэнэйнгөө ажахые саашадань хүгжөөхын, бэхижүүлхын түлөө тэмсэдэг. Тиигэжэ харша империалис хүсэнүүдэй нүлөөнһөө ороноо хамгаалха гэжэ оролдодог. Империалистнуудта дурагүй Мексикын түрүү һаналтай хүсэнүүдынь өөһэдынгөө экономическа программа дотор эрид шэнээр газараа хубааха, харин монополинуудай дарлалтада эсэргүү тэмсэл хэхэ, арад зоной байдал һайжаруулха, англи гэй банкнуудые гүрэнэй мэдэлдэ оруулха, бүхы оронуудтай худалдаа наймаа хүгжөөхэ гэжэ оролдоно. Мексикын арад зоной өөһэдынгөө национальна дура хүсэлэй түлөө тэмсэхэдэнь дэлхэйн социалис оронууд, уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн болон Латиин Америкын бусад оронуудтахи национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй дэбжэлтэ хүсэ ехэтэй түшэг тулгуури боложо үгэхэ байна бшуу.

Г. СЕЛЕЗНЕВ.
(ТАСС).

БУРЯАД ҮНЭН
4 дэхи нюур.
1964 оной июлиин 7.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00159. Зак. № 697.